KU VZŤAHU MEDZI MORFEMATICKOU A SLOVOTVORNOU ŠTRUKTÚROU SLOVA V SLOVENČINE¹

MARTIN OLOŠTIAK

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov

OLOŠTIAK, Martin: To the relations between morphemic and word-formation structure of a word in Slovak. *Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics)*, 2019, Vol. 70, No 3, pp. 545 – 572.

Abstract: The paper focuses on relations between word-formation and morphemic structure of a Slovak word based on the material from *Slovník koreňových morfémy slovenčiny* [Slovak Dictionary of Root Morphemes] (Sokolová et al., 2012). Particularly, manifestations of morphemic variation determined by word-formation poly-motivation are analysed. Poly-motivation arises from the re-grouping of the relations within a word-formation nest, where the mediated motivation can be understood as an alternative direct motivation, e.g. *aerodynamika* [noun, ‘aerodynamics’] → (*aerodynamický* [adjective, ‘related to aerodynamics’]) → *aerodynamicky* [adverb]. The adverb *aerodynamicky* is derived from the adjective (*aerodynamický* → *aerodynamick-y* ‘in an aerodynamic manner’) as well as from the noun (*aerodynamika* → *aerodynamic-ky* ‘with regard to aerodynamics’). Thus, the structure of affixes can be extended as a result of infixation conditioned by poly-motivation, cf. *aerodynamick-y* (suffix -y) / *aerodynamic-ky* (suffix -y with an infix: -k:y). As far as poly-motivation is concerned, a particular affix can have several morphemic and word-formation manifestations, e.g. Slovak adverb suffix -y can be manifested as -y, -ky, -icky, -isticky, -sky, -euticky, -aticky, -eticky, -ecky, -nicky.

Key words: word-formation, polymotivation, morphemics, affixation, infixation, Slovak language

*Docenta Jána Bosáka možno zaradiť medzi výrazné osobnosti slovenskej jazykovedy druhej polovice 20. a začiatku 21. storočia. Zásadným spôsobom prispel k etablovaniu sociolingvistiky na Slovensku, výraznou mierou sa pričínal o rozvoj bádania v oblasti dynamiky, variantnosti, inovácií či sociolektov a v neposlednom rade po Jánovi Horeckom sa ako prvý sústredene venoval analýze morfe-
matickej štruktúry slovenských slov a tvarov. Týmto príspevkom chceme nadviazať práve na morfe-
matické výskumy Jána Bosáka, ktorý v sérii prác (Bosák, 1977a, 1977b, 1980a, 1980b, 1980c, 1981, 2000, 2003; Bosák – Buzássyová, 1985, s. 11 – 81) rozpracoval princípy morfe-
matickej segmentácie vrátane systematického opisu submorf ako seg-
mentov bez významu a v neposlednom rade predstavil zasvätený prehľad prístupov ku skúmaniu morfémy vo svetovej lingvistike.*

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0083/19.

ÚVOD

Je známe, že slovotvorná forma sa opiera o morfológickú štruktúru, ale slovo-
tvornú a morfológickú štruktúru nemôžeme stotožňovať, pretože spočívajú v odliš-
ných princípoch štruktúracie slova a jeho vzťahov k iným slovám a tvarom. Vzťahy
medzi slovotvornou a morfológickou štruktúrou (t. j. v zásade medzi slovo-
tvorbou a morfológiou) analyzujú Ján Bosák (Bosák – Buzássyová, 1985, s. 34 – 35) a Ju-
raj Furdík (2004, s. 36). Ďalej sumarizujeme ich zistenia doplnené o niektoré spres-
ňujúce komentáre.

1) Morfológická štruktúra slova je viacstupňová, zatiaľ čo slovotvorná štruktú-
ra je binárna² (pri derivácii, juxtapozícii a vlastnej kompozícii) alebo ternárna (pri
kompozíčno-derivačnom postupe a pri vlastnej kompozícii s tromi základmi v koor-
dinatívnom vzťahu³) bez ohľadu na to, koľko je v nej morféme.⁴

2) Morfémy sa vyčleňujú na základe princípu opakovosti v slovách a slo-
vných tvaroch, slovotvorná štruktúra sa vyčleňuje na základe formálno-obsahového
vzťahu medzi motivantom a motivátom (slovotvorný základ je tá časť, ktorú majú
motivant a motivát spoločnú, slovotvorný formant je tá časť, ktorou sa motivát od
motivantu odlišuje). Z toho vyplýva, že „slovotvorná analýza skúma, ako je slovný
tvar odvodený, morfológická analýza skúma, z čoho sa slovný tvar skladá“ (Bosák
– Buzássyová, 1985, s. 47).

3) Morfológicky je členiteľné každé slovo,⁵ slovotvorne motivované aj slovo-
tvorne nemotivované. Slovotvornou štruktúrou sa vyznačujú len slovotvorne moti-
vované jednotky. Derivačné morfémy, ktoré sú prototypovo signalizátormi slovo-
tvornej motivovanosti, však možno vyčleniť aj pri slovotvorne nemotivovaných slo-
vách. Ide najmä o tieto dva prípady:

a) Derivačné morfémy ako rezíduá genetickej slovotvornej motivácie, ktorá sa
synchronne neuvedomuje; porov. *š-por-0* (podľa *zá-por-0*), *ob-raz-0* (podľa *od-raz-0*),

² Doteraz sa pri porovnávaní morfológie a slovo-
tvorby písalo len o binárnosti slovotvornej
štruktúry (Horecký, 1964, s. 7; Bosák – Buzássyová, 1985, s. 37; Furdík, 2004, s. 36).

³ Okazionalmente sa vyskytujú aj koordinatívne kompozitá s viac ako tromi základmi, napr. *bielo-
-zeleno-čierne-okrová károvaná flanelová košeľa s dlhým rukávom* (Ološtiak – Gianitsová-Ološtiaková,
2015, s. 277).

⁴ Spájacie morfémy majú podpornú, „technickú“ funkciu a do vlastnej slovotvornej štruktúry sa
ako plnohodnotné obsahovo-formálne elementy nezapočítavajú.

⁵ Existujú aj jednomorfémové slová, a to jednak synsémantiká (napr. a«, že«, asi«, adieu«), jednak
autosémantiká obsahujúce len koreňovú morfému (napr. *kupé*«, *blond*«); porov. Slovník koreňových
morféme slovenčiny (Sokolová et al., 2012). J. Horecký (1964, s. 85) tvrdil, že „morfológickú štruktúru
majú iba také slová, resp. slovné tvary, v ktorých sú aspoň dve morfémy. Také slová majú zároveň
najjednoduchšiu dvojčlennú morfológickú štruktúru“. Tu sa akcentuje lineárne (horizontálne) hľadisko
v zmysle usporiadania prvkov v slove. Pri jednomorfémových slovách možno uvažovať o štruktúre,
ktorá je založená na „vertikálnom“ usporiadaní v dvojakom zmysle: 1) v zmysle princípu opakovosti
(morféma, ktorá je v slove X ako jediná, sa môže v iných slovách opakovať: *blond*« :: *blond*-iak-ø ::
blond-in-a); 2) v zmysle konštrukčného princípu (slová sa skladajú z morféme).

ná-rod-0 (podľa *z-rod-0*), *hreb-eň-0* (podľa *voz-eň-0*), *krp-at-ý* (podľa *fíz-at-ý*), *plž-n-u-t'* (podľa *tích-n-u-t'*) (*z*)*bab-e-l-ý* (podľa *(do)sp-e-l-ý*) (príklady J. Furdíka).

b) Pri prevzatých lexémach derivačné morfémy:

ba) s flektivizačnou (adaptačnou) funkciou (Furdík, 1967; Sokolová, 1999, s. 19 – 20): napr. *akceler-ov-a:t'*, *gener-ov-a:t'*, *manaž-ov-a:t'*, *glob[ál]-n-y*, *horibil-n-ý*, *humán-n-y*, *kauz-ál:n-y*;

bb) so systemizačnou funkciou (Sokolová, 1999, s. 18 – 19): napr. *acet-ón-ø* – *elektr-ón-ø* – *fot-ón-ø*, *admir-ál-ø* – *gener-ál-ø*, *[ad]vok-át-ø* – *leg-át-ø*, *gener-ác:i-a* – *[a]glomer-ác:i-a*, *gladi-át:or-ø* – *kur-át:or-ø*, *anim-izm-us* – *kub-izm-us*, *kvar-et-o* – *kvint-et-o*, *akust-ik-a* – *kybernet-ik-a*, *lekt-úr-a* – *kult-úr-a*, *lekt-or-ø* – *kvest-or-ø*, *lex-ém-a* – *morf-ém-a*, *et-án-ø* – *but-án-ø*.⁶

[1] Porovnanie morfematickej a slovotvornej štruktúry

morfematická štruktúra	slovotvorná štruktúra
z akých prvkov sa slovo skladá	ako bolo slovo utvorené
každá lexéma	len slovotvorne motivovaná lexéma
1 – n prvkov	2 prvky
<i>riad-i-tel'-ka</i>	základ + formant: <i>riaditeľ'-ka</i> (sufixácia)
<i>pre-pís-a-t'</i>	<i>pre-písať</i> (prefixácia)
<i>pre-pis-0</i>	<i>prepis-R</i> ⁷ (transflexia)
<i>pred-vol-eb-n-ý</i>	<i>pred-voleb-ný</i> (konfixácia)
<i>ob-div-u-hodn-ý</i>	základ + základ: <i>obdivu-hodný</i> (juxtapozícia)
<i>červ-en-o-modrý</i>	<i>červen-o-modrý</i> (vlastná kompozícia)
<i>päť-násob-n-ý</i>	3 prvky
<i>dv-a-násť-hlav-ý</i>	základ + základ + formant: <i>päť-násob-ný</i> (kompozícia + sufixácia)
	<i>dvanásť-hlav-ý</i> (kompozícia + transflexia)
<i>biel-o-modr-o-červ-en-ý</i>	základ + základ + základ: <i>bielo-modro-červený</i> (vlastná kompozícia)

1. SLOVOTVORNÁ POLYMOTIVÁCIA A MORFEMATICKÁ ŠTRUKTÚRA

V príspevku sa venujeme problematike vzťahu medzi morfematickou a slovotvornou štruktúrou slovenského slova. Konkrétne si všímame prejavy morfematickej

⁶ V menšej miere sa systematizačné afixy vyskytujú aj v domácich lexémach, napr. *bahn-iat:k-o* – *babur-iat:k-o*, *kromp-áč-ø*, *kap-ec-ø* (Sokolová, 1999, s. 18 – 19).

⁷ Znak R symbolizuje súbor relačných morfémy ako typ formantu (Furdík, 2004, s. 47 – 48).

variantnosti, ktoré sú podmienené existenciou viacnásobnej motivácie. V treťom vydaní *Slovníka koreňových morfém slovenčiny* (Sokolová – Ološtiak – Ivanová et al., 2012; ďalej SKMS-3) autori o. i. pristúpili k sprecízneniu zaznačovania morfematickej štruktúry v podobe variantnej segmentácie, ktorá vzniká v dôsledku viacnásobnej slovotvornej motivácie (polymotivácie). Základný prehľad typov variantnej segmentácie je uvedený v úvode k 3. vydaniu SKMS (s. 10 – 13) a v štúdií Martiny Ivanovej (2013, s. 94 – 97). Zistenia, ktoré v štúdií prezentujeme, budeme dokladovať materiálom z pripravovaného 4. vydania *Slovníka koreňových morfém slovenčiny* (SKMS-4).

Slovotvorná polymotivácia je jav, keď motivát má viac motivantov. Polymotivácia vzniká prehodnotením vzťahov v slovotvornom rade a sprostredkované v slovotvornom hniezde. V ďalšom výklade sa na polymotiváciu pozeráme primárne cez prizmu vzťahov v slovotvornom rade. Členy slovotvorného radu, ktoré spoluvytvárajú polymotiváciu, budeme súhrnne označovať termínom **polymotivačná sekvencia** (zjednodušene **sekvencia**). Kvôli zjednodušeniu a väčšej prehľadnosti nebudeme pracovať len s termínmi motivant, motivát, ale členy polymotivačnej sekvencie identifikujeme dvoma ďalšími spôsobmi:

a) slovne: **iniciálna lexéma (iniciála)** – lexéma stojaca na začiatku sekvencie; **centrálna lexéma (centrála)** – lexéma stoja uprostred sekvencie; **terminálna lexéma (terminála)** – lexéma stojaca na konci sekvencie, t. j. polymotivovaná lexéma;

b) písmenami zo začiatku abecedy: **lexéma A, lexéma B, lexéma C** atď. pre členy sekvencie. Krajnými členmi sekvencie sú iniciála a terminála (porov. vyššie). Stredné členy sekvencie (centrály) sú polymotivačne relevantné, ak vystupujú ako motivant terminály. V takomto prípade ich zaznačujeme v okrúhlych zátvorkách, napr. (B), (C). Centrála, ktorá nie je polymotivačne relevantná, t. j. nefunguje ako motivant terminálnej lexémy, sa okrem písmena zo začiatku abecedy označuje ešte písmenom X a v sekvencii sa uvádza v hranatých zátvorkách, napr. [BX], [CX].

Takto sa jednoznačnejšie charakterizuje miesto a funkcia lexémy v sekvencii, napr. postupnosť *mak* → (*makový*) → *makovník* je reprezentantom dvojmotivačného modelu $A \rightarrow (B) \rightarrow C$, v ktorom *mak* je lexéma A (iniciála) a *makovník* je lexéma C (terminála). V sekvencii $A \rightarrow [BX] \rightarrow (C) \rightarrow D$, napr. *matematika* → [*matematik*] → (*matematický*) → *matematicky*, je lexéma *matematik* polymotivačne irelevantná, pretože nevystupuje ako motivant terminálnej lexémy, adverbia *matematicky*. Porov. aj schémy [2] a [3].

[2] Ukážka polymotivačného modelu s terminálnou lexémou *makovník*

[3] Ukážka polymotivačného modelu s terminálnou lexémou *matematicky*

Polymotivácia nemá vplyv na variantnú segmentáciu za každých okolností. Variantná segmentácia sa nevyskytuje v prípadoch, keď:

a) centrála sa utvorila transflexným postupom: **pot-i:t'** (sa) → (**pot-ø**) → **pot-ník-ø**; **prameň-ø** → (**pramen-i:t'**) → **pramen-isk-o**; **polit-o-lóg-i-a** → (**polit-o-lóg-ø**) → **polit-o-lóg-ic:k-y**;

b) v slovotvornom akte dochádza k trunkácii:

– medzi iniciálou a centrálou: **pôd-o-hospod-ár-stv-o** → (**pôd-o-hospod-ár-ø**) → **pôd-o-hospod-ár-sk-y**;

– medzi centrálou a terminálou: **póz-a** → (**póz-ov-a:t'**) → **poz-ér-ø**, **potmehúd-ø** → (**potmehúd-sk-y**) → **potmehúd-stv-o**;

c) v sekvencii sa vyskytuje prefixácia: napr. **prac-a** → (**prac-n-y**) → **bez-prac-n-y**, **pol-ar:iz:ov-a:t'** → (**pol-ar:iz:ác:i-a**) → **de-pol-ar:iz:ác:i-a**, **pol-ov:ic-a** → (**pol-ov:ič-n-y**) → **nad-pol-ov:ič-n-y**;

d) rozširujúci infix sa nachádza už v štruktúre centrály: **pól-ø** → (**pol-ár:n-y**) → **pol-ar:it-a**; **plem-en-o** → (**plem-en-ár:sk-y**) → **plem-en-ár:stv-o**; **papier-ø** → (**papier-nic:k-y**) → **papier-nic:tv-o**.

Na druhej strane vo všeobecnosti možno konštatovať, že variantná segmentácia sa pri terminále vyskytuje vtedy, keď centrála je utvorená sufixálne a v slovotvorných aktoch na osi iníciaľa – centrála – terminála nedochádza k trunkácii. Variantná segmentácia sa v SKMS-3 a SKMS-4 označuje zvislou čiarou; porov. [4]:

[4] Príklady variantnej segmentácie

1 kron-ik-a	0 kukur-ic-a
2 > kron-ik-ár-ø	0 > kukur-ič-ie
2 >> kron-ik-ár-k-a	0 > kukur-ič-k-a
2 >>> kron-ik-ár-k-in-ø	0 > kukur-ič-n-y
2 >> kron-ik-ár-ov-ø	0 >(>) kukur-ič-n-isk-o kukur-ič-n:isk-o
2 >> kron-ik-ár-sk-y	
2 >(>)(>) kronik-ár-stv-o kronik-ár:stv-o	
2 > kron-ik-ov-y	

Medzi existenciou polymotivácie a variantnou segmentáciou sa realizuje vzťah intersekcie (prieniku). To znamená, že nie každá polymotivácia znamená variantnú segmentáciu (porov. príklady vyššie), avšak platí to aj opačne – nie každá variantná segmentácia musí byť nevyhnutne priamym dôsledkom polymotivácie. Môže ísť o sprostredkovaný vzťah v prípadoch, ak polymotivovaná lexéma s variantnou seg-

mentáciou je motivantom ďalších jednotiek, ktoré túto segmentáciu „dedia“. Napríklad motiváty *agitátorka*, *agitátorkin*, *agitátorov*, *agitátorský* prevzali variantnú segmentáciu od svojho motivátu *agitátor*, to isté platí o vzťahu adjektív *kovorobotníkov*, *kovorobotnícky* k motivantu *kovorobotník*; porov. [5].

[5] Príklady sprostredkovanej variantnej segmentácie

2	agit-ov-a:t' {z- agit-ov-a:t' }	0	ku-t' (ku:j-e:ø) / ko-v-a:t' (ku:j-e:ø)
2	z-agit-ov-a:t' { agit-ov-a:t' }	0	> ko-v-ø
1	> agit-ác:i-a	0	>> ko-v-ov-y'
1	>(>) agit-át-or-ø agit-át:or-ø	0	>>> ko-v-ov-o«
2	>>> agit-át-or-k-a agit-át:or-k-a	0	>>(>) ne-ko-v-ov-y'
2	>>>> agit-át-or-k-in-ø agit-át:or-k-in-ø	0	>> ne-ko-v-ø
2	>>> agit-át-or-ov-ø agit-át:or-ov-ø	0,3	>> ko-v-o-[prie]mysel-ø
2	>>> agit-át-or-sk-y' agit-át:or-sk-y'	0,3	>> ko-v-o-rob-ot-ník-ø ko-v-o-rob-ot:ník-ø
		0,3	>>> ko-v-o-rob-ot-ník-ov-ø ko-v-o-rob-ot:ník-ov-ø
		0,3	>>> ko-v-o-rob-ot-níc-k-y ko-v-o-rob-ot:níc-k-y

V ďalšom texte si budeme všímať len tie lexémy, ktorých variantná segmentácia je priamo ovplyvnená polymotiváciou. Ide o 36,7 % jednotiek z celkového počtu polymotivovaných pomenovaní a 67,0 % jednotiek z celkového počtu variantne segmentovaných jednotiek; porov. [6]. V ďalšom texte budeme zjednodušene písať o „polymotivovaných“ jednotkách, majúc na mysli „polymotivované variantne segmentované“ lexémy.

[6] Polymotivované a variantne segmentované lexémy v SKMS-4

typ jednotiek	počet	% z polymotivovaných	% z variantne segmentovaných
polymotivované lexémy	4 796	–	–
variantne segmentované lexémy	2 629	–	–
polymotivované variantne segmentované lexémy	1 762	36,7	67,0

Medzi polymotivovanými jednotkami dominujú dvojmotivované, napr. *alibistický*, *banánovník*, *ciachovné*, *citovo*, *fajčiareň* (1 482 lexém, t. j. 84,1 % zo všetkých polymotivovaných pomenovaní), nasledujú trojmotivované, napr. *autičkárstvo*, *obalovina*, *denník*, *chmeliarstvo* (274 lexém, t. j. 15,6 %), raritné sú štvormotivované lexémy; je ich len šesť – *džbáňkarstvo*, *empiricky*, *prognostický*, *ilustrátorstvo*, *rebelantstvo*, *špehúnstvo* (0,3 %); porov. [7].

[7] Zastúpenie typov polymotivácie

typ polymotivácie	počet	%
dvojmotivácia	1 482	84,1
trojmotivácia	274	15,6
štvormotivácia	6	0,3
spolu	1 762	

Zastúpenie variantne segmentovaných polymotívátov závisí od počtu motivátov. Platí zákonitosť, podľa ktorej počet jednotiek so zvyšujúcou sa polymotiváciou klesá a zároveň stúpa zastúpenie variantnej segmentácie slovotvorných formantov. Z celkového počtu dvojmotivovaných lexém (4 509) sa variantnou segmentáciou vyznačuje 32,9 % jednotiek, z celkového počtu trojmotivovaných lexém (281) sa variantnou segmentáciou vyznačuje 97,5 % jednotiek. Štvormotivované lexémy, ktorých je spolu len šesť, sú všetky variantne segmentované; porov. [8].

[8] Zastúpenie variantnej segmentácie podľa typov polymotivácie

typ polymotivácie	celkovo	variantne segmentované	% variantne segmentovaných z celkového počtu
dvojmotivácia	4 509	1 482	32,9 %
trojmotivácia	281	274	97,5 %
štvormotivácia	6	6	100 %

V skúmanom súbore sa vo väčšine prípadov nachádzajú dva segmentačné varianty (96,7 %). Tri a štyri varianty sú ojedinelé (spolu 3,3 %); porov. [9].

[9] Počet variantných segmentácií

počet segmentácií	počet výskytov	%
2	1 704	96,7
3	33	1,9
4	25	1,4
spolu	1 762	

Ako príklad na tri segmentačné varianty možno uviesť adverbium *teoreticky*. Ide o treťostupňový a dvojnásobne motivovaný derivát v sekvencii $A \rightarrow [BX] \rightarrow (C) \rightarrow D$: morfematická notácia: **teór-i-a** $\rightarrow$ [**teor-et:ik-ø**] $\rightarrow$ (**teor-et:ic-k-y** | **teor-et:ic:k-y**) $\rightarrow$ **teor-et:ic-k-y«** | **teor-et:ic:k-y«** | **teor-et:ic:k:y«**; slovotvorná notácia: *teória* $\rightarrow$ [*teor-etik*] $\rightarrow$ (*teoretic-ký* / *teor-etický*) $\rightarrow$ *teoretick-y* / *teor-etický*.

Prvé dve morfematické segmentácie adverbium „zdedilo“ po adjektíve, tretia segmentácia odzrkadľuje desubstantívnu motiváciu. Variantná segmentácia adjektíva sa týka jeho polymotivačného, desubstantívno-desubstantívneho vzťahu (*teoretik* $\rightarrow$ *teoretic-ký* // *teória* $\rightarrow$ *teor-etický*); porov. [10], [11].

Ako príklad na štyri segmentačné varianty možno uviesť adverbium *publicisticky*. Je to štvrtostupňový, trojnásobne motivovaný derivát v sekvencii $A \rightarrow (B) \rightarrow (C) \rightarrow D$: morfematická notácia: **public-ist:ik-a** $\rightarrow$ (**public-ist-a**) $\rightarrow$ (**public-ist-ic-k-y** | **public-ist:ic-k-y**) $\rightarrow$ **public-ist-ic:k-y«** | **public-ist:ic-k-y«** | **public-ist:ic:k:y«** | **public-ist-ic:k:y**; slovotvorná notácia: *publicistika* $\rightarrow$ (*publicist-a*) $\rightarrow$ (*publicist-ický* // *publicistic-ký*) $\rightarrow$ *publicistick-y* // *publicist-ický* // *publicistic-ky*.

Prvé dve morfológické segmentácie adverbium „zdedilo“ po adjektíve, tretia segmentácia odzrkadľuje desubstantívnu motiváciu k motivantu B, štvrtá segmentácia odzrkadľuje desubstantívnu motiváciu k motivantu A. Variantná segmentácia adjektíva sa týka jeho polymotivačného, desubstantívno-desubstantívneho vzťahu (*publicista* → *publicist-ický* // *publicistika* → *publicistic-ký*); porov. [12], [13].

[10] Porovnanie slovotvornej a morfológickej štruktúry s terminálou *teoretický*

[11] Príklady na trojitú segmentáciu

1 teór-i-a 1 > teor-et:ik-ø 2 >> teor-et:ič-k-a 2 >>> teor-et:ič-k-in-ø 2 >> teor-et:ik-ov-ø 2 >(>) teor-et:ic-k-y' teor-et:ic:k-y' 2 >>> teor-et:ic-k-ost'-ø teor-et:ic:k-ost'-ø 2 >(>>) teor-et:ic-k-y« teor-et:ic:k-y« teor-et:ic:k:y«	1 lingv-ist-ik-a 1 > lingv-ist-a 2 >> lingv-ist-k-a 2 >>> lingv-ist-k-in-ø 2 >> lingv-ist-ov-ø 2 >(>) lingv-ist:ic-k-y' lingv-ist:ic-k-y' 2 >(>>) lingv-ist:ic-k-y« lingv-ist:ic-k-y« lingv-ist:ic-k:y«
--	--

[12] Porovnanie slovotvornej a morfológickej štruktúry s terminálou *publicistický*

[13] Príklady na štvoritú segmentáciu

1,3	eko-nóm-i-a / eko-nom-ik-a	2	publik-ov-a:t'
1,3	> eko-nóm-ø	1	> public-ist:ik-a
2,3	>> eko-nóm-k-a	1	>> public-ist-a
2,3	>>> eko-nóm-k-in-ø	2	>>> public-ist-k-a
2,3	>> eko-nóm-ov-ø	2	>>>> public-ist-k-in-ø
2,3	>(>) eko-nom-ic:k-y' eko-nom-ic-k-y'	2	>>>> public-ist-ov-ø
2,3	>>> eko-nom-ic:k-ost'-ø eko-nom-ic-k-ost'-ø	2	>>(>) public-ist-ic:k-y' public-ist-ic-k-y'
2,3	>(>) eko-nom-ic:k-y« eko-nom-ic-k-y« eko-nom-ic:k-y« eko-nom-ic-k-y«	2	>>>> public-ist-ic:k-ost'-ø public-ist-ic-k-ost'-ø
		2	>>(>)(>) public-ist-ic:k-y« public-ist-ic-k-y« public-ist-ic:k-y« public-ist-ic-k-y«

2. TYPY POLYMOTIVOVANÝCH JEDNOTIEK

Jednotlivé typy polymotivovaných lexém vnútorne členíme podľa slovtvorných, morfológických a morfematických parametrov: počet motivantov (dvoj-, troj-, štvormotivované jednotky), slovnodruhovú príslušnosť motivátu a motivantov, vzťahy medzi lexémami v polymotivačných sekvenciách, morfematické zloženie formantov, príslušnosť do sémantických a onomaziologických kategórií.

2.1 Dvojmotivované lexémy

Dvojmotivovaných lexém je celkovo 1 482. Sú to predovšetkým substantíva (41,2 %), adverbá (37,0 %), adjektíva (21,5 %), raritne štyri verbá (0,3 %) a jedna partikula (0,1 %); porov. [14]. Z hľadiska miesta v slovtvornom rade dominujú jednotky na druhom stupni motivácie (53,4 %), na treťom stupni (32,7), nasledujú pomenovania na štvrtom (11,5 %), piatom (1,8 %) a na šiestom stupni (0,7 %); porov. [15]. V ďalšej časti sa podrobnejšie budeme venovať analýze substantív, adjektív a adverbí, ktoré spolu tvoria 97,2 % všetkých dvojmotivovaných jednotiek.

[14] Dvojmotivované lexémy – slovné druhy

slovný druh	počet	%	príklady
substantívum	594	40,1	<i>parník, päťminútovka, siahovica</i>
adverbium	559	37,7	<i>alkoholovo, časove, dramaturgicky</i>
adjektívum	325	21,9	<i>futuristický, konšpiratívny, bolestivý</i>
verbum	3	0,2	<i>centralizovať, gestikulovať, diagnostikovať</i>
partikula	1	0,1	<i>dozaista</i>
spolu	1 482		

[15] Dvojmotivované lexémy – stupeň motivácie

stupeň motivácie	počet	%	príklady
2.	791	53,4	<i>horáreň, charakterovo, polemický</i>
3.	484	32,7	<i>motúžtek, filozoficky, hnojovica</i>
4.	170	11,5	<i>zločinnosť, eurocentristický, iluzionistický</i>
5.	26	1,8	<i>imunologicky, rečníctvo, neokolonialistický</i>
6.	11	0,7	<i>agroturistický, dôvernictvo, výkonnostne</i>
spolu	1 482		

2.1.1 Substantíva

Z celkového počtu dvojmotivovaných substantív (594) sa najčastejšie vyskytuje deadjektívno-desubstantívna motivácia⁸ typu *ananás* → (*ananásový*) → *ananásovník* (46,1 %), nasledujú desubstantívno-deverbálna motivácia typu *ilustrovat'* → (*ilustrácia*) → *ilustrátor* (19 %), desubstantívno-desubstantívna motivácia typu *dolina* → (*dolinka*) → *dolinôčka* (13,6 %), deadjektívno-deverbálna motivácia typu *pripínať* → (*pripínací*) → *pripínáčik* (12,1 %). Tieto štyri typy predstavujú 91,3 % všetkých dvojmotivovaných substantív; porov. [16].

[16] Motivanty dvojmotivovaných substantív

motivanty	počet	%	príklady
adjektívum + substantívum	274	46,1	<i>bravčovina, colník, časovka</i>
substantívum + verbum	113	19,0	<i>kultivátor, kováča, robotník</i>
substantívum + substantívum	81	13,6	<i>guľôčka, horáreň, obráztek</i>
adjektívum + verbum	72	12,1	<i>miešačka, dojnosť, dierkovačka</i>
adjektívum + numerále	27	4,5	<i>desaťeurovka, päťkorunáčka</i>
verbum + substantívum	9	1,5	<i>športovec, účtovník, menovec</i>
adjektívum + adverbium	8	1,3	<i>včerajšok, denník, dolniak</i>
numerále + numerále	5	0,8	<i>dvojča, trojča, dvojčičky, trojičky</i>
adjektívum + adjektívum	2	0,3	<i>divočina, spoluvlastníctvo</i>
verbum + verbum	2	0,3	<i>zrenica, životopis</i>
substantívum + adjektívum	1	0,2	<i>cudzinec</i>
spolu	594		

Najčastejšie ide o druhostupňové motiváty (68,2 %), tret'ostupňové motiváty (22,4 %) a štvrtostupňové motiváty (8,4 %). Lexémy na piatom stupni motivácie sú zastúpené okrajovo (1 %). Vyskytujú sa tu tri typy motivačných sekvencií:

● **A** → (**B**) → **C**, napr. *korupcia* → (*korupčný*) → *korupčník* (572 výskytov, t. j. 96,3 %);

● **A** → [**BX**] → (**C**) → **D**, napr. *priať* → [*prajný*] → (*neprajný*) → *neprajník* (16 výskytov, t. j. 2,7 %);

● **A** → [**BX**] → [**CX**] → (**D**) → **E**, napr. *zdravie* → [*zdravotný*] → [*zdravotník*] → (*zdravotnícky*) → *zdravotníctvo* (šesť výskytov, t. j. 1,0 %).

2.1.1.1 Deadjektívno-desubstantívne motiváty

Sekvencia *substantívum* → (*adjektívum*) → *substantívum* je najčastejšie sa vyskytujúcou sekvenciou substantívnej dvojmotivácie s variantnou segmentáciou

⁸ Na prvom mieste uvádzame bezprostrednú, na druhom mieste sprostredkovanú motiváciu, teda deadjektívno-desubstantívna motivácia zodpovedá sekvencii: substantívum → (adjektívum) → substantívum.

(48,5 %). Ide tiež o najfrekvencovanejší typ substantívnej dvojmotivácie (1 196 lexém; 51,1 % z dvojmotivovaných substantív), najfrekvencovanejší dvojmotivačný typ (26,9 % dvojmotivovaných jednotiek). Navyše, je to najviac zastúpený polymotivačný typ vôbec (25,3 %); porov. Ološtiak – Gogová – Genčí (2015, s. 431).

Význam iniciálového substantíva (lexéma A) sa transformuje do lexémy B (adjektívum), ktorá sa ďalej transformuje do podoby terminálneho deadjektívneho substantíva. Pri deadjektívnej motivácii je to jednak transponovanie vlastnosti do abstraktne chápanej substancie, jednak priradenie vlastnosti substancii (s výsledným významom nositeľa vlastnosti). Pri desubstantívnej motivácii substantíva ide o rôzne vzťahy medzi substanciami: *diktátor* → *diktátorský* „typický pre diktátora“ → *diktátorstvo* „diktátorské správanie“ aj „uplatňovanie moci diktátora“, *džínsy* → *džínsové* „týkajúci sa džínsov“ → *džínsovina* „džínsová látka“ aj „látka na džínsy“.

Medzi najčastejšie dvojice neinfigovaných a infigovaných formantov patria:

- **-ník/-ovník** (morfematicky -ník- $\emptyset$ | -ov:ník- $\emptyset$) – pomenovania neosôb podľa pôvodu, resp. zloženia: napr. *bryndzov-ník* / *bryndz-ovník* (**bryndz**-ov-ník- $\emptyset$ | **bryndz**-ov:ník- $\emptyset$), *tvarohov-ník* / *tvaroh-ovník* (**tvaroh**-ov-ník- $\emptyset$ | **tvaroh**-ov:ník- $\emptyset$), *fóliov-ník* / *fóli-ovník* (**fóli**-ov-ník- $\emptyset$ | **fóli**-ov:ník- $\emptyset$); účelu: *topánkov-ník* / *topánk-ovník*, veľkú skupinu predstavujú názvy rastlín podľa plodov: napr. *banánov-ník* / *banán-ovník* (**banán**-ov-ník- $\emptyset$ | **banán**-ov:ník- $\emptyset$), *figov-ník* / *fig-ovník* (**fig**-ov-ník- $\emptyset$ | **fig**-ov:ník- $\emptyset$); ojedinelé sú pomenovania podľa účelu: *kilometrov-ník* / *kolometr-ovník* (**kil-o-metr**-ov-ník- $\emptyset$ | **kil-o-metr**-ov:ník- $\emptyset$), *poradov-ník* / *porad-ovník* (**po-rad**-ov-ník- $\emptyset$ | **po-rad**-ov:ník- $\emptyset$), ako aj pomenovania osôb, napr. *daňov-ník* / *daň-ovník* (**daň**-ov-ník- $\emptyset$ | **daň**-ov:ník- $\emptyset$);

- **-ík/-ník**, resp. **-ik/-nik** (-ík- $\emptyset$ | -n:ík- $\emptyset$, -ik- $\emptyset$ | -n:ik- $\emptyset$) – pomenovania neosôb podľa pôvodu, resp. zloženia: napr. *jablčn-ík* / *jablč-ník* (**jabl-č-n-ík**- $\emptyset$ | **jabl-č-n-ík**- $\emptyset$); *kapustn-ík* / *kapust-ník* (**kapust-n-ík**- $\emptyset$ | **kapust-n-ík**- $\emptyset$); pomenovania podľa okolnosti: napr. *nočn-ík* / *noč-ník* (**noč-n-ík**- $\emptyset$ | **noč-n-ík**- $\emptyset$), *podokenn-ík* / *podoken-ník* (**pod-oken-n-ík**- $\emptyset$ | **pod-oken-n-ík**- $\emptyset$); pomenovania podľa účelu, napr. *zimn-ík* / *zim-ník* (**zim-n-ík**- $\emptyset$ | **zim-n-ík**- $\emptyset$); pomenovania osôb: *pôrodn-ík* / *pôrod-ník* (**pô-rod-n-ík**- $\emptyset$ | **pô-rod-n-ík**- $\emptyset$), *opozičn-ík* / *opozič-ník* (**[o]poz-ič-n-ík**- $\emptyset$ | **[o]poz-ič-n-ík**- $\emptyset$), *jarmočn-ík* / *jarmoč-ník* (**jarmoč-n-ík**- $\emptyset$ | **jarmoč-n-ík**- $\emptyset$); *krimináln-ík* / *kriminál-ník* (**krimin-ál-n-ík**- $\emptyset$ | **krimin-ál-n-ík**- $\emptyset$);

- **-ina/-ovina** (-in-a | -ov:in-a) – pomenovania podľa pôvodu, resp. zloženia: *medov-ina* / *med-ovina* (**med**-ov-in-a | **med**-ov:in-a), *chrbtov-ina* / *chrbt-ovina* (**chrbt**-ov-in-a | **chrbt**-ov:in-a), *slonov-ina* / *slon-ovina* (**slon**-ov-in-a | **slon**-ov:in-a); pomenovania podľa účelu: napr. *čajov-ina* / *čaj-ovina* (**čaj**-ov-in-a | **čaj**-ov:in-a), *plachtov-ina* / *placht-ovina* (**placht**-ov-in-a | **placht**-ov:in-a);

- **-ina/-acina** (-in-a | -ac:in-a) – pomenovania podľa pôvodu: napr. *kačac-ina* / *kač-acina* (**kač**-ac-in-a | **kač**-ac:in-a), *kozľac-ina* / *kozľ-acina* (**koz-ľ**-ac-in-a | **koz-ľ**-ac:in-a), *kurac-ina* / *kur-acina* (**kur**-ac-in-a | **kur**-ac:in-a);

● **-ica/-ovica** (-ic-a | -av:ic-a) – pomenovania podľa pôvodu: napr. *čerešňov-ica* / *čerešň-ovica* (**čerešň**-ov-ic-a | **čerešň**-ov:ic-a), *hruškov-ica* / *hrušk-ovica* (**hruš**-k-ov-ic-a | **hruš**-k-ov:ic-a), *marhuľov-ica* / *marhuľ-ovica* (**marhuľ**-ov-ic-a | **marhuľ**-ov:ic-a); – pomenovania podľa okolnosti: napr. *lavórov-ica* / *lavór-ovica* (**lavór**-ov-ic-a | **lavór**-ov:ic-a), *metrov-ica* / *metr-ovica* (**metr**-ov-ic-a | **metr**-ov:ic-a);

● **-isko/-ovisko** (-isk-o | -ov:isk-o) – pomenovania miesta: napr. *dyňov-isko* / *dyň-ovisko* (**dyň**-ov-isk-o | **dyň**-ov:isk-o), *jahodov-isko* / *jahod-ovisko* (**jahod**-ov-isk-o | **jahod**-ov:isk-o), *vrakov-isko* / *vrak-ovisko* (**vrak**-ov-isk-o | **vrak**-ov:isk-o), *dostihov-isko* / *dostih-ovisko* (**do-stih**-ov-isk-o | **do-stih**-ov:isk-o), *bránkov-isko* / *bránk-ovisko* (**brán**-k-ov-isk-o | **brán**-k-ov:isk-o);

● **-inec/-acinec/-ačinec** (-in:ec-ø | -ac:in:ec-ø | -ač:in:ec-ø) – pomenovania podľa pôvodu: napr. *husac-inec* / *hus-acinec* (**hus**-ac-in:ec-ø | **hus**-ac:in:ec-ø), *kurac-inec* / *kur-acinec* (**kur**-ac-in:ec-ø | **kur**-ac:in:ec-ø), zriedkavo pomenovania podľa účelu: *prasač-inec* / *pras-ačinec* (**pras**-ac-in:ec-ø | **pras**-ac:in:ec-ø);

● **-ec/-ovec** (-ec-ø | -ov:ec-ø | -ač:in:ec-ø) – pomenovania podľa pôvodu: *lieskov-ec* / *liesk-ovec* (**liesk**-ov-ec-ø | **liesk**-ov:ec-ø); pomenovania podľa pôvodu: *šindľov-ec* / *šindľ-ovec* (**šindľ**-ov-ec-ø | **šindľ**-ov:ec-ø).

Osobitné miesto patrí formantu **-stvo/-tvo**, ktoré má široký diapazón infixálnych variantov (Ološtiak – Gianitsová-Ološtiaková, 2015, s. 260). Zastúpenie tohto formantu je síce nižšie, než je to pri trojmotivácii (porov. 2.2), avšak aj tak je jeho variabilita vysoká. Ide zväčša o abstraktá pomenúvajúce oblasť ľudskej činnosti, hospodársku sféru (*zdravotníctvo*, *súdnicstvo*, *koksárenstvo*, *odevníctvo*, *masliarstvo*, *archívnicstvo*, *peňažníctvo*), vlastnosť a/alebo činnosť (*pozérstvo*). Ojedinele sú to konkrétna, aj to v podobe jednej lexie, ktorá sa vyskytuje v polysémante spolu s abstraktnými lexiami (*hračkárstvo* – pomenovanie miesta, výrobné sféry a činnosti).

Pri dvojmotivácii sú zastúpené infixy *ár/ar/iar/áren/ér/ic/otníc/ovnic*:

● **-stvo/-árstvo/-arstvo/-iarstvo** (-stv-o | -ár:stv-o / -ar:stv-o / -iar:stv-o): *hračkár-stvo* / *hračk-árstvo* (**hr**-a:č-k-ár:stv-o), *pasienkar-stvo* / *pasienk-arstvo* (**pas**-ien:k-ar-stv-o | **pas**-ien:k-ar:stv-o), *masliar-stvo* / *masl-iarstvo* (**masl**-iar-stv-o | **masl**-iar:stv-o);

● **-stvo/-níctvo/-nictvo** (-stv-o | -níc:tv-o / -nic:tv-o): *odevník-tvo* / *odev-níctvo* (**odev**-níc-tv-o | **odev**-níc:tv-o), *súdnik-tvo* / *súd-níctvo* (**súd**-n-ic:tv-o | **súd**-n:ic:tv-o);

● **-stvo/-érstvo** (-stv-o | -ér:stv-o): *pozér-stvo* / *poz-érstvo* (**poz**-ér-stv-o | **poz**-ér:stv-o);

● **-tvo/-otníctvo** (-tv-o | -ot:níc:tv-o): *zdravotník-tvo* / *zdrav-otníctvo* (**zdrav**-ot:n-ic:tv-o | **zdrav**-ot:n:ic:tv-o);

● **-tvo/-otníctvo** (-stv-o | -ov:níc:tv-o): *bankovník-tvo* / *bank-ovníctvo* (**bank**-ov:níc-tv-o | **bank**-ov:n:ic:tv-o);

● **-stvo/-árenstvo** (-stv-o | -ár:en:stv-o): *koksáren-stvo* / *koks-árenstvo* (**koks**-ár:en-stv-o | **koks**-ár:en:stv-o).

2.1.1.2 Desubstantívno-deverbálne motiváty

Sekvencia *verbum* → (*substantívum*) → *substantívum* je druhým najfrekvencovanejším typom substantívnej dvojmotivácie (18,2 %). Deverbálne substantívum ako lexéma B s dejovým významom motivuje terminálne substantívum, ktorého onomaziológický význam možno chápať jednak desubstantívne (substancia vo vzťahu k inej substancii), jednak deverbálne (významy späť s východiskovým verbom, napr. významy agensa, prostriedku a miesta deja): *agitovať* → *agitácia* „to, že niekto agituje“ → *agitát-or* „kto robí agitáciu“ aj *agitátor* „kto agituje“, *destilovať* → *destilácia* „to, že sa destiluje“ → *destilát-or* „to, čím sa robí destilácia“ aj *destilátor* „to, čím sa destiluje“.

Najčastejším variantným formantom je **-or/-átor, -or/-tor** (-or-ø | -át:or-ø, -or-ø | -t:or-ø) – takto sa tvoria pomenovania osôb, napr. *agitát-or* / *agitátor* (**agit**-át-or-ø | **agit**-át:or-ø), *iniciát-or* / *iniciátor* (**inici**-át-or-ø | **inici**-át:or-ø), *kordinát-or* / *kordinátor* ([**ko**]ordin-át-or-ø | [**ko**]ordin-át:or-ø), *propagát-or* / *propagátor* (**propag**-át-or-ø | **propag**-át:or-ø), *redakt-or* / *redaktor* ([**red**]ak-t-or-ø | [**red**]ak-t:or-ø); ako aj pomenovania neosôb, napr. *alternát-or* / *alternátor* (**altern**-át-or-ø | **altern**-át:or-ø), *transformát-or* / *transformátor* (trans-**form**-át-or-ø | trans-**form**-át:or-ø), *izolát-or* / *izolátor* (**izol**-át-or-ø | **izol**-át:or-ø), *respirát-or* / *respirátor* (re-**spir**-át-or-ø | re-**spir**-át:or-ø).

Päť sufixov je zastúpených ojedinele (dva- až štyrikrát):

- **-ér/-atér** (-ér-ø | -at:ér-ø): *dekorat-ér* / *dekoratér* (**dekor**-at-ér-ø | **dekor**-at:ér-ø), *inštalat-ér* / *inštalatér* (**inštal**-at-ér-ø | **inštal**-at:ér-ø), *operat-ér* / *operatér* (**oper**-at-ér-ø | **oper**-at:ér-ø), *provokat-ér* / *provokatér* ([**pro**]vok-at-ér-ø | [**pro**]vok-at:ér-ø).

- **-eň/-iareň** (-eň-ø | -iar:eň-ø): *fajčiar-eň* / *fajčiareň* (**faj**-č-iar-eň-ø | **faj**-č-iar:eň-ø), *kresliar-eň* / *kresliareň* (**kres**-l-iar-eň-ø | **kres**-l-iar:eň-ø);

- **-ňa/-teľňa** (-ňa-a | -teľ:ňa-a): *hlásateľ-ňa* / *hlása-teľňa* (**hlás**-a:teľ-ňa-a | **hlás**-a:teľ:ňa-a), *sporiteľ-ňa* / *spori-teľňa* (**spor**-i:teľ-ňa-a | **spor**-i:teľ:ňa-a), *sprostredkovateľ-ňa* / *sprostredkova-teľňa* (s-pro-**stred**-k-ov-a:teľ-ňa-a | s-pro-**stred**-k-ov-a:teľ:ňa-a);

- **-nica/-teľnica** (-nic-a | -teľ:nic-a): *kazateľ-nica* / *kaza-teľnica* (**kaz**-a:teľ-nic-a | **kaz**-a:teľ:nic-a), *krstiteľ-nica* / *krsti-teľnica* (**krst**-i:teľ-nic-a | **krst**-i:teľ:nic-a);

- **-úra/-atúra** (-úr-a | -at:úr-a): *diktat-úra* / *diktatúra* (**dikt**-at-úr-a | **dikt**-at:úr-a), *kandidat-úra* / *kandi-atúra* (**kandid**-at-úr-a | **kandid**-at:úr-a).

Väčšina variantných sufixov je raritná, t. j. majú jeden výskyt; napr. **-ár/-enár**: *kúren-ár* / *kúr-enár* (**kúr**-e:n-ár-ø | **kúr**-e:n:ár-ø), **-ár/-ynár**: *mlyn-ár* / *ml-ynár* (**ml**-yn-ár-ø | **ml**-yn:ár-ø), **-eň/-áleň**: *jedál-eň* / *jed-áleň* (**jed**-ál-eň-ø | **jed**-ál:áleň-ø), **-isko/-nisko**: *rúban-isko* / *rúba-nisko* (**rúb**-a:n-isk-o | **rúb**-a:n:isk-o), **-ňa/-ebňa**: *učeb-ňa* / *uč-ebňa* (**lieč**-eb-ňa-a | **lieč**-eb:eb-ňa-a), **-ník/-čník**: *korupč-ník* / *korup-čník* ([**ko**]rup-č-ník-ø | [**ko**]rup-č:ník-ø), **-ník/-otník**: *robot-ník* / *rob-otník* (**rob**-ot-ník-ø | **rob**-ot:ník-ø), **-ista/-aturista**: *karitatur-ista* / *karik-aturista* (**karik**-at:ur-ist-a | **karik**-at:ur:ist-a).

2.1.1.3 Desubstantívno-desubstantívne motiváty

V sekvencii *substantívum* → (*substantívum*) → *substantívum* sa môže vyjadrovať modifikačno-modifikačný vzťah: *fujara* → (*fujarka*) → *fujarôčka*, zriedkavo mutačno-mutačný vzťah: *žrd'* → (*žrdka*) → *žrdkár*.

Najčastejšie varíruje formant **-ka**, najmä **-ka/-ôčka/-očka** (-k-a | -ôč:k-a / -oč:k-a) (46-krát), napr. *blúzoč-ka* / *blúz-očka* (**blúz**-oč:k-a | **blúz**-oč:k-a), *kôroč-ka* / *kôr-očka* (**kôr**-oč:k-a | **kôr**-oč:k-a), *ceruzôč-ka* / *ceruz-ôčka* (**ceruz**-ôč:k-a | **ceruz**-ôč:k-a), *gul'ôč-ka* / *gul'-ôčka* (**gul'**-ôč:k-a | **gul'**-ôč:k-a), menej často **-ka/ička** (-k-a | -ič:k-a): *ihlič-ka* / *ihl-ička* (**ihl**-ič:k-a | **ihl**-ič:k-a), *studnič-ka* / *studn-ička* (**studn**-ič:k-a | **studn**-ič:k-a); raritne **-ka/árka** (-k-a | -ár:k-a): *betonár-ka* / *beton-árka* (**beton**-ár:k-a | **beton**-ár:k-a), **-ka/načka** (-k-a | -nač:k-a): *ikernač-ka* / *iker-načka* (**iker**-n:ač:k-a | **iker**-n:ač:k-a), **-ka/nička** (-k-a | -nič:k-a): *zornič-ka* / *zor-nička* (**zor**-nič:k-a | **zor**-nič:k-a).

Druhým najpočetnejším je variant **-ek/-ček/-tek** (-ek-ø | -č:ek-ø / -t:ek-ø): (14-krát), napr. *dielč-ek* / *diel-ček* (**diel**-č:ek-ø | **diel**-č:ek-ø), *zvonč-ek* / *zvon-ček* (**zvon**-č:ek-ø | **zvon**-č:ek-ø), *obrušt-ek* / *obruš-tek* (**obruš**-t:ek-ø | **obruš**-t:ek-ø), *rožt-ek* / *rož-tek* (**rož**-t:ek-ø | **rož**-t:ek-ø).

Ďalšie infixálne varianty sú ojedinelé:

- **-eň/-areň/-áreň** (-eň-ø | -ár:eň-ø / -ar:eň-ø) (5-krát): napr. *horár-eň* / *hor-áreň* (**hor**-ár:eň-ø | **hor**-ár:eň-ø), *prevádzkar-eň* / *prevádzk-areň* (pre-vádz-k-ar-eň-ø | pre-vádz-k-ar:eň-ø);
- **-ár/-kár** (-ár-ø | -k:ár-ø) (2-krát): *džbank-ár* / *džban-kár* (**džban**-k:ár-ø | **džban**-k:ár-ø), *žrdk-ár* / *žrd-kár* (**žrd**-k:ár-ø | **žrd**-k:ár-ø);
- **-ika/-etika** (-ik-a | -et:ik-a) (1-krát): *apologet-ika* / *apolog-etika* ([apo]log-et-ik-a | [apo]log-et:ik-a);
- **-ika/-istika** (-ik-a | -ist:ik-a) (1-krát): *bonsajist-ika* / *bonsaj-istika* (**bonsaj**-ist-ik-a | **bonsaj**-ist:ik-a);
- **-ina/-ovina** (-in-a | -ov:in-a) (1-krát): *krov-ina* / *kr-ovina* (**kr**-ov:in-a | **kr**-ov:in-a);
- **-ina/-ušina** (-in-a | -uš:in-a) (1-krát): *kožuš-ina* / *kož-ušina* (**kož**-uš:in-a | **kož**-uš:in-a).

2.1.1.4 Deadjektívno-deverbálne motiváty

Ide o sekvenciu *verbum* → (*adjektívum*) → *substantívum*, v ktorej sa deverbálna motivovanosť primárneho adjektíva transponuje do sekundárneho substantíva. Ide o rôzne kombinácie onomaziologických významov substantív vyplývajúcich z deadjektívnej motivácie (spredmetnenie vlastnosti, nositeľ vlastnosti), z deverbálnej motivácie sú to predovšetkým onomaziologické významy subjektu deja, objektu deja, prostriedku činnosti, spredmetnenie deja.

Substantívne lexémy sú utvorené najmä sufixom **-ka/-čka** (-k-a | -č:k-a) (47-krát): napr. *nabíjač-ka* / *nabíj-ačka* (na-bí:j-a:č:k-a | na-bí:j-a:č:k-a), *fritovač-ka* /

fritov-ačka (**frit**-ov-a:č:k-a | **frit**-ov-a:č:k-a), *kopirovač-ka* / *kopírov-ačka* (**kop**-ír:ov-a:č:k-a | **kop**-ír:ov-a:č:k-a), *vřtač-ka* / *vřt-ačka* (**vřt**-a:č:k-a | **vřt**-a:č:k-a); zriedkavo **-ka/-avka** (-k-a | -av:k-a) (2-krát): *voňav-ka* / *voň-avka* (**voň**-av-k-a | **voň**-av:k-a), *štikútav-ka* / *štikút-avka* (**štikút**-av-k-a | **štikút**-av:k-a); raritne **-ka/-ivka** (-k-a | -iv:k-a) (1-krát): *odstrediv-ka* / *odstred-ivka* (od-**stred**-iv-k-a | od-**stred**-iv:k-a), **-ka/-ľavka** (-k-a | -ľ:av:k-a) (1-krát): *šmykl'av-ka* / *šmyk-ľavka* (**šmyk**-ľ:av-k-a | **šmyk**-ľ:av:k-a).

Ďalej sa zriedkavo, resp. raritne vyskytujú:

- **-stvo** s variantmi **-stvo/-teľstvo** (-stv-o | -teľ:stv-o): napr. *usporiadateľ-stvo* / *usporiada-teľstvo* (u:s-po-riad-a:teľ-stv-o | u:s-po-riad-a:teľ:stv-o), **-ctvo/-ectvo** (-tv-o | -ec:tv-o): napr. *letec-tvo* / *let-ectvo* (**let**-ec-tv-o | **let**-ec:tv-o), **-stvo/-enstvo** (-stv-o | -en:stv-o): napr. *príslušen-stvo* / *prísluš-enstvo* ([pri]sluš-en-stv-o | [pri]sluš-en:stv-o), **-íctvo/-obníctvo** (-íc:tv-o | -ob:n:íc:tv-o): napr. *skúšobn-íctvo* / *skúš-obníctvo* ([s]kúš-ob:n-íc:tv-o | [s]kúš-ob:n:íc:tv-o), **-tvo/-íctvo** (-tv-o | -íc:tv-o): napr. *vlastníc-tvo* / *vlastn-íctvo* (**vlast**-n-íc-tv-o | **vlast**-n-íc:tv-o);

- **-ost'** s variantmi **-ost'/-avost'** (-ost'-ø | -av:ost'-ø): napr. *nespav-ost'* / *nesp-avost'* (ne-sp-av-ost'-ø | ne-sp-av:ost'-ø); **-ost'/-nost'** (-ost'-ø | -n:ost'-ø): napr. *dojn-ost'* / *doj-nost'* (**doj**-n-ost'-ø | **doj**-n:ost'-ø);

- **-ik/-nik**, resp. **-ik/-nik** (-ík-ø | -n:ík-ø / -ik-ø | -n:ik-ø): napr. *neprajn-ík* / *nepraj-nik* (ne-pra:j-n-ík-ø | ne-pra:j-n:ík-ø), *kajúcn-ik* / *kajúc-nik* (**ka**:j-úc-n-ik-ø | **ka**:j-úc-n:ik-ø);

- **-ik/-áčik** (-ik-ø | -áč:ik-ø): *pripináč-ik* / *pripin-áčik* (**pri**-pin-á:č-ik-ø | **pri**-pin-á:č:ik-ø);

- **-ec** s variantmi **-ec/-enec** (-ec-ø | -en:ec-ø): napr. *milen-ec* / *mil-enec* (**mil**-en-ec-ø | **mil**-en:ec-ø), **-ec/-livec** (-ec-ø | -l:iv:ec-ø): *nehanbliv-ec* / *nehanb-livec* (ne-han-b-l:iv-ec-ø | ne-han-b-l:iv:ec-ø);

- **-ica/-avica** (-ic-a | -av:ic-a): *kľzav-ica* / *kľz-avica* (**kľz**-av-ic-a | **kľz**-av:ic-a);

- **-ot/-vot** (-ot-ø | -v:ot-ø): *živ-ot* / *ži-vot* (**ži**-v-ot-ø | **ži**-v:ot-ø).

2.1.2 Adjektíva

Z celkového počtu dvojmotivovaných adjektív (325) sa najčastejšie vyskytuje desubstantívno-desubstantívna motivácia typu *akrobatika* → (*akrobat*) → *akrobatický* (84,3 %) a desubstantívno-deverbálna motivácia typu *cvengat'* → (*cvengot*) → *cvengotavý* (13,5 %). Tieto dva typy predstavujú 97,8 % všetkých dvojmotivovaných adjektív; porov. [17]. Skúmané adjektíva sa zaraďujú do mutačného typu onomaziologickej kategórie.⁹

⁹ Na rozdiel od iných autorov (napr. Nábělková, 1993; Furdík, 2004; v komparatívnom pláne Vojteková, 2013, 2014, 2016) v našom ponímaní pri desubstantívnych adjektívach vymedzujeme všeobecne vzťah relácie bez ďalšej onomaziologickej konkretizácie (v citovaných prácach porov. napr. význam príslušnosti, celku, zloženia a i.), pretože tá sa vzťahuje na onomaziologický spoj, ktorý nie je na formálnej úrovni explicitne vyjadrený, napr. *chirurgický* „taký, ktorý sa nejakým spôsobom týka chirurgie/chirurgov“.

[17] Motivanty dvojmotivovaných adjektív

motivanty	počet	%	príklady
substantívum + substantívum	274	84,3	<i>akademický, nihilistický, vedecký</i>
substantívum + verbum	44	13,5	<i>žiadostivý, robotný, písomný</i>
adjektívum + substantívum	4	1,2	<i>bezbolestný, zženštený</i>
verbum + substantívum	2	0,6	<i>informatívny, inštruktívny</i>
substantívum + adjektívum	1	0,3	<i>nadnormálny</i>
spolu	325		

Ide o druhostupňové motiváty (54,5 %), treťostupňové motiváty (31,1 %) a štvrtostupňové motiváty (13,5 %). Lexémy na piatom, resp. šiestom stupni motivácie sú zastúpené raritne (0,6 %, resp. 0,3 %). Vyskytujú sa dva typy motivačnej sekvencie:

- **A** → (**B**) → **C**, napr. *boliet'* → (*bolest'*) → *bolestivý* (323 výskytov, t. j. 99,4 %);
- **A** → [**BX**] → (**C**) → **D**, napr. *systém* → [*systémový*] → (*systematika*) → *systematický* (2 výskyty, t. j. 0,6 %).

2.1.2.1 Desubstantívno-desubstantívne motiváty

V sekvencii *substantívum* → (*substantívum*) → *adjektívum* relačné adjektívum vyjadruje bezprostredný vzťah k lexéme B – konateľskému názvu (pomenovaniu osoby), ako aj vzťah k lexéme A – zväčša abstraktnému substantívu (pomenovaniu vlastnosti, vedného odboru, umeleckého smeru a prúdu, ideológie a pod.), napr. *altruizmus* → (*altruista*) → *altruistický* „vzťahujúci sa na altruistov“ aj „vzťahujúci sa na altruizmus“, *fašizmus* → (*fašista*) → *fašistický* „vzťahujúci sa na fašistov“ aj „vzťahujúci sa na fašizmus“, *dadaizmus* → (*dadaista*) → *dadaistický* „vzťahujúci sa na dadaistov“ aj „vzťahujúci sa na dadaizmus“. Ojedinele ide o vzťah adjektíva k dvom abstraktám: *problém* → (*problematika*) → *problematický*.

Výrazne tu dominujú sufixálne varianty formantu **-ický** (260 výskytov z celkového počtu 274, t. j. 94,9 %). Varianty ďalších dvoch sufixov sú ojedinelé: **-ský** (4 %), **-ný** (1,1 %).

Varianty sufixu **-ický**:

- **-ický/-istický** (-ic:k-ý | -ist:ic:k-ý): napr. *džudist-ický* / *džud-istický* (*džud-ist-ic:k-ý* | *džud-ist:ic:k-ý*), *extrémist-ický* / *extrém-istický* (*extrém-ist-ic:k-ý* | *extrém-ist:ic:k-ý*), *kubist-ický* / *kub-istický* (*kub-ist-ic:k-ý* | *kub-ist:ic:k-ý*);
- **-ký/-ický** (-k-ý | -ic:k-ý): napr. *akademic-ký* / *akadem-ický* (*akadem-ic-k-ý* | *akadem-ic:k-ý*), *rytmic-ký* / *rytm-ický* (*rytm-ic-k-ý* | *rytm-ic:k-ý*);
- **-ický/-ký** (-ic:k-ý | -k-ý), napr. *akvarist-ický* / *akvaristic-ký* (*akv-ar-ist-ic:k-ý* | *akv-ar-ist-ic-k-ý*), *gymnast-ický* / *gymnastic-ký* (*gymnast-ic:k-ý* | *gymnast-ic-k-ý*);
- **-ický/-eutický** (-ic:k-ý | -eut:ic:k-ý): napr. *farmaceut-ický* / *farmac-eutický* (*farmac-eut-ic:k-ý* | *farmac-eut:ic:k-ý*), *terapeut-ický* / *terap-eutický* (*terap-eut-ic:k-ý* | *terap-eut:ic:k-ý*);

- **-ký/-atický** (-k-y | -at:ic:k-y): napr. *reumatic-ký* / *reum-atický* (**reum**-at:ic:k-y | **reum**-at:ic:k-y), *systematic-ký* / *system-atický* (**system**-at:ic:k-y | **system**-at:ic:k-y);

- **-ický/-astický** (-ic:k-y | -ist:ic:k-y): *chiliast-ický* / *chili-astický* (**chili**-ast:ic:k-y | **chili**-ast:ic:k-y);

- **-ký/-etický** (-ic:k-y | -et:ic:k-y): *teoretic-ký* / *teor-etický* (**teor**-et:ic:k-y | **teor**-et:ic:k-y).

Varianty sufixu **-ský**:

- **-ky/-nícky** (-k-y | -níc:k-y): napr. *cukrovarník-ky* / *cukrovar-nický* (**cukr**-o-var-níc:k-y | **cukr**-o-var-níc:k-y), *liehovarník-ky* / *liehovar-nický* (**lieh**-o-var-níc:k-y | **lieh**-o-var-níc:k-y);

- **-ký/-ecký** (-k-y | -ec:k-y): napr. *vedec-ký* / *ved-ecký* (**ved**-ec:k-y | **ved**-ec:k-y), *prírodopisec-ký* / *prírodopis-ecký* (**prí-rod-o-pis**-ec:k-y | **prí-rod-o-pis**-ec:k-y);

- **-ky/-ický** (-k-y | -ic:k-y): *straníc-ky* / *stran-ický* (**stran**-ic:k-y | **stran**-ic:k-y);

- **-ský/-arský** (-sk-y | -ar:sk-y): *pasienkar-ský* / *pasienk-arský* (**pas**-ien:k-ar:sk-y | **pas**-ien:k-ar:sk-y).

Varianty sufixu **-ný**:

- **-ný/-itný** (-n-y | -it:n-y): *metropolit-ný* / *metropol-itný* (**metr**-o-pol-it:n-y | **metr**-o-pol-it:n-y);

- **-ny/-árny** (-n-y | -ár:n-y): *sumár-ny* / *sum-árny* (**sum**-ár:n-y | **sum**-ár:n-y).

2.1.2.2 Desubstantívno-deverbálne motiváty

V sekvencii *verbum* → (*substantívum*) → *adjektívum* sú terminálne adjektíva motivované deverbatívnymi substantívami patriacimi najmä do transpozície onomaziologickej kategórie spredmetnenia deja, napr. *meditovať* → (*meditácia*) → *meditatívny*, *polemizovať* → (*polemika*) → *polemický*, *bolieť* → (*bolest*) → *bolestivý*; v niektorých prípadoch polysémickými transpozíčno-mutačnými substantívami (spredmetnenie deja, sekundárne mutačné významy, najmä výsledok deja), napr. *ilustrovať* → (*ilustrácia*) → *ilustratívny*, *kreovať* → (*kreácia*) → *kreatívny*, ako aj čisto mutačnými substantívami, napr. *ordinovať* → (*ordinácia* [miesto deja]) → *ordinačný*.

Vyskytujú sa tu sufixálne varianty formantov **-ný** (90,9 %), **-ivý** (4,5 %), **-avý** (2,3 %), **-ický** (2,3 %).

Varianty sufixu **-ný**:

- **-ivny/-atívny** (-ív:n-y | -at:ív:n-y): napr. *komunikat-ívny* / *komunik-atívny* (**komunik**-at:ív:n-y | **komunik**-at:ív:n-y), *reprezentat-ívny* / *reprezent-atívny* (**re-prezent**-at:ív:n-y | **re-prezent**-at:ív:n-y), *vegetat-ívny* / *veget-atívny* (**veget**-at:ív:n-y | **veget**-at:ív:n-y);

- **-ivny/-tívny** (-ív:n-y | -t:ív:n-y): napr. *produkt-ívny* / *produk-tívny* ([**pro**]duk-t:ív:n-y | [**pro**]duk-t:ív:n-y), *reštrik-ívny* / *reštrik-tívny* ([**re**]štrik-t:ív:n-y | [**re**]štrik-t:ív:n-y);

• **-ný/-ečný** (-n-ý | -eč:n-ý): *podmieneč-ný* / *podmien-ečný* ([**pod**]mien-eč-n-ý | [**pod**]mien-eč:n-ý), *bez-podmieneč-ný* / *bez-podmien-ečný* (bez-[**pod**]mien-eč-n-ý | bez-[**pod**]mien-eč:n-ý);

• **-ný/-ačný** (-n-ý | -ač:n-ý): *ordinač-ný* / *ordin-ačný* (**ordin**-ač-n-ý | **ordin**-ač:n-ý);

• **-ný/-antný** (-n-ý | -ant:n-ý): *dominant-ný* / *domin-antný* (**domin**-ant-n-ý | **domin**-ant:n-ý);

• **-ný/-entný** (-n-ý | -ent:n-ý): *urgent-ný* / *urg-entný* (**urg**-ent-n-ý | **urg**-ent:n-ý);

• **-ný/-estný** (-n-ý | -est:n-ý): *bolest-ný* / *bol-estný* (**bol**-est-n-ý | **bol**-est:n-ý);

• **-ný/-omný** (-n-ý | -om:n-ý): *písom-ný* / *pís-omný* (**pís**-om-n-ý | **pís**-om:n-ý);

• **-ný/-otný** (-n-ý | -ot:n-ý): *robot-ný* / *robotný* (**rob**-ot-n-ý | **rob**-ot:n-ý);

• **-ný/-šný** (-n-ý | -š:n-ý): *prospeš-ný* / *prospe-šný* (pro-**spe**-š-n-ý | pro-**spe**-š:n-ý);

Varianty sufixu **-ivý**:

• **-ivý/-estivý** (-iv-ý | -est:iv-ý): *bolest-ivý* / *bol-estivý* (**bol**-est-iv-ý | **bol**-es-t:iv-ý);

• **-ivý/-ostivý** (-iv-ý | -ost:iv-ý): *žiadost-ivý* / *žiad-ostivý* (**žiad**-ost-iv-ý | **žiad**-ost:iv-ý).

Varianty sufixu **-avý**:

• **-avý/-otavý** (-av-ý | -ot:av-ý): *cvengot-avý* / *cveng-otavý* (**cveng**-ot-av-ý | **cveng**-ot:av-ý).

Varianty sufixu **-ický**:

• **-ký/-ický** (-k-ý | -ic:k-ý): *polemic-ký* / *polem-ický* (**polem**-ic-k-ý | **polem**-ic:k-ý).

2.1.3 Adverbiá

Z celkového počtu dvojmotivovaných adverbii (559) sa takmer výlučne (okrem troch prípadov) vyskytuje deadjektívno-desubstantívna motivácia typu *vokál* → (*vo-kálny*) → *vokálne* (99,5 %). Do tejto skupiny sme započítali aj adverbiá s iniciálou – adjektívno-substantívnym viacsovným pomenovaním typu *vnútorná politika* → (*vnútropolitický*) → *vnútropoliticky*, ktoré sú v SKMS spracované jednak v hesle s radixom príslušného adjektíva, jednak v hesle s radixom príslušného substantíva. Raritné sú deadverbiálno-deadjektívna motivácia typu *stát'* → (*stojacky*) → *postojacky* (2 prípady, 0,4 %) a deadverbiálno-deadjektívna motivácia typu *pomalý* → (*pomaly*) → *pomaličky* (1 prípad, 0,2 %); porov. [18].

[18] Motivanty dvojmotivovaných adverbii

motivanty	počet	%	príklady
adjektívum + substantívum	556	99,5	<i>antropologický, autorsky, citovo</i>
adverbium + verbum	2	0,4	<i>postojacky, nevedomky</i>
adverbium + adjektívum	1	0,2	<i>pomaličky</i>
spolu	559		

Polymotivované adverbiá sú druhostupňové motiváty (36,9 %), tret'ostupňové motiváty (44,7 %), štvrtostupňové motiváty (13,4 %). Lexémy na piatom, resp. šiestom stupni motivácie sú zastúpené ojedinele (3,2 %, resp. 1,8 %). Adverbiá sa do polymotivačných vzťahov zapájajú v rámci štyroch typov motivačných sekvencií:

- $A \rightarrow (B) \rightarrow C$, napr. *futbal* $\rightarrow$ (*futbalový*) $\rightarrow$ *futbalovo* (359 výskytov, t. j. 64,2 %);
- $A \rightarrow [BX] \rightarrow (C) \rightarrow D$, napr. *bakteriológia* $\rightarrow$ [*bakteriológ*] $\rightarrow$ (*bakteriologický*) $\rightarrow$ *bakteriologicky* (196 výskytov, t. j. 35,1 %);
- $A \rightarrow [BX] \rightarrow [CX] \rightarrow (D) \rightarrow E$, napr. *politika* $\rightarrow$ [*politik*] $\rightarrow$ [*politický*] $\rightarrow$ (*apolitický*) $\rightarrow$ *apoliticky* (3 výskyty, t. j. 0,5 %);
- $A \rightarrow [BX] \rightarrow [CX] \rightarrow [DX] \rightarrow (E) \rightarrow F$, *vedieť* $\rightarrow$ [*vedomie*] $\rightarrow$ [*nevedomie*] $\rightarrow$ [*nevedomý*] $\rightarrow$ (*nevedome*) $\rightarrow$ *nevedomky* (1 výskyt, t. j. 0,2 %).

2.1.3.1 Deadjektívno-desubstantívne motiváty

V sekvencii *adjektívum* $\rightarrow$ (*substantívum*) $\rightarrow$ *adverbium*, ktorá je takmer výlučným typom adverbialnej dvojmotivácie (porov. [17]), sa popri štruktúrne primárnej deadjektívnej motivácii (implikujúcej význam spôsobu) uplatňuje aj desubstantívny vzťah. Ide najmä o dynamický a stále sa posilňujúci prejav tvorenia zreteľových adverbii (porov. Šikra, 1988; Horecký – Buzássyová – Bosák a kol., 1989, s. 222 – 225): *šach* $\rightarrow$ (*šachový*) $\rightarrow$ *šachovo*: *šachový* $\rightarrow$ *šachov-o* „šachovým spôsobom“ aj *šach* $\rightarrow$ *šach-ovo* „so zreteľom na šach“. Vyskytujú sa rozšírené varianty formantov **-y**, **-o**, **-e**.

Z hľadiska slovotvorných spôsobov možno vyčleniť dve nerovnako veľké skupiny:

1) **Derivačno-derivačné lexémy**, ktoré sa tvoria sufixálno-sufixálne, napr. *profesijný* $\rightarrow$ *profesijn-e* // *profesia* $\rightarrow$ *profesij-ne*.

2) **Derivačno-kompozičné lexémy**. Derivačný vzťah v podobe sufixácie je výsledkom deadjektívnej motivácie: napr. *kultúrnohistorický* $\rightarrow$ *kultúrnohistorick-y* (**kult-úr-n-o-histor-ic-k-y**«), *literárnokritický* $\rightarrow$ *literárnokritick-y* (**liter-ár:n-o-krit-ic-k-y**«), *literárnoteoretický* $\rightarrow$ *literárnoteoretick-y* (**liter-ár:n-o-teor-et:ic-k-y**«), *literárnovedný* $\rightarrow$ *literárnovedn-e* (**liter-ár:n-o-ved-n-e**«), *zahraničnopolitický* $\rightarrow$ *zahraničnopolitick-y* (**za-hran-ič-n-o-polit-ic-k-y**«).

Zreteľový význam sa kreuje kompozičnou motiváciou od viacslovných pomenovaní v podobe kompozično-sufixálneho postupu s rozšírenými sufixmi:

-icky: *kultúrna história* $\rightarrow$ *kultúrn-o-histor-icky* (**kult-úr-n-o-histor-ic-k-y**«), *literárna história* $\rightarrow$ *literárn-o-histor-icky* (**liter-ár:n-o-histor-ic:k-y**«);

-ky: *literárna kritika* $\rightarrow$ *literárn-o-kritic-ky* (**liter-ár:n-o-krit-ic-k-y**«), *zahraničná politika* $\rightarrow$ *zahraničn-o-politic-ky* (**za-hran-ič-n-o-polit-ic-k-y**«), *štátna politika* $\rightarrow$ *štátn-o-politic-ky* (**štát-n-o-polit-ic-k-y**«), *vnútorná politika* $\rightarrow$ *vnútr-o-politic-ky* (**vnútr-o-polit-ic-k-y**«), *kultúrna politika* $\rightarrow$ *kultúrn-o-politic-ky* (**kult-úr-n-o-polit-ic-k-y**«);

-ne: *literárna veda* $\rightarrow$ *literárn-o-ved-ne* (**liter-ár:n-o-ved-n-e**«);

-eticky: *literárna teória* $\rightarrow$ *literárnoteoreticky* (**liter-ár:n-o-teor-et:ic:k-y**«).

Varianty sufixu **-y** (329 výskytov; 9 rôznych variantov):

- **-y/-icky** (-y« | -ic:k:y«) (216 výskytov): napr. *analytick-y* / *analyt-icky* ([ana]lyt-ic:k-y« | [ana]lyt-ic:k:y«), *politologick-y* / *politolog-icky* (**polit-o-log-ic:k-y«** | **polit-o-log-ic:k:y«**), *syntaktick-y* / *syntakt-icky* (syn-takt-ic:k-y« | syn-takt-ic:k:y«);

- **-y/-ky** (-y« | -k:y«) (61 výskytov): napr. *logick-y* / *logic-ky* (**log-ic-k-y«** | **log-ic-k:y«**), *motorick-y* / *motoric-ky* (**mot-or:ic-k-y«** | **mot-or:ic-k:y«**), *apoli-tick-y* / *a-politic-ky* (a-polit-ic-k-y« | a-polit-ic-k:y«);

- **-y/-sky** (-y« | -sk:y«) (18 výskytov): napr. *autorsk-y* / *autor-sky* (**aut-or-sk-y«** | **aut-or-sk:y«**), *editorsk-y* / *editor-sky* ([e]dit-or-sk-y« | [e]dit-or-sk:y«), *poľ-nohospodársk-y* / *poľnohospodár-sky* (**poľ-n-o-hospod-ár-sk-y«** | **poľ-n-o-hospod-ár-sk:y«**);

- **-y/-isticky** (-y« | -ist:ic:k:y«) (12 výskytov): napr. *feministick-y* / *femin-istic-ky* (**femin-ist-ic:k-y«** | **femin-ist:ic:k-y«** | **femin-ist:ic:k:y«**), *urbanistick-y* / *urban-isticky* (**urb-an:ist-ic:k-y«** | **urb-an:ist:ic:k-y«**), *teroristick-y* / *teror-isticky* (**te-ror-ist-ic:k-y«** | **teror-ist:ic:k-y«** | **teror-ist:ic:k:y«**)¹⁰;

- **-y/-euticky** (-y« | -eut:ic:k:y«) (9 výskytov): napr. *chemoterapeutick-y* / *chemoterap-euticky* (**chem-o-terap-eut:ic:k-y«** | **chem-o-terap-eut:ic:k:y«**), *psychoterapeutick-y* / *psychoterap-euticky* (**psych-o-terap-eut:ic:k-y«** | **psych-o-terap-eut:ic:k:y«** | **psych-o-terap-eut:ic:k:y«**)¹¹;

- **-y/-aticky** (-y« | -at:ic:k:y«) (7 výskytov): napr. *klimatick-y* / *klim-aticky* (**klim-at:ic:k-y«** | **klim-at:ic:k:y«**), *aromatick-y* / *arom-aticky* (**arom-at:ic-k-y«** | **arom-at:ic:k:y«**);

- **-y/-eticky** (-y« | -et:ic:k:y«) (4 výskyty): napr. *energetick-y* / *energ-eticky* (**energ-et:ic-k-y«** | **energ-et:ic:k-y«**), *teoretick-y* / *teor-eticky* (**teor-et:ic-k-y«** | **teor-et:ic:k-y«**)¹²;

- **-y/-ecky** (-y« | -ec:k:y«) (2 výskyty): *umeleck-y* / *umel-ecy* (**um[el]-ec-k-y«** | **um[el]-ec:k-y«**), *vedeck-y* / *ved-ecy* (**ved-ec-k-y«** | **ved-ec:k-y«** | **ved-ec:k:y«**)¹³;

- **-y/-nícky** (-y« | -níc:k:y«) (1 výskyt): *klenotníck-y* / *klenot-nicky* (**klenot-níc-k-y«** | **klenot-níc:k-y«**).

Varianty sufixu **-o** (130 výskytov; jeden variant):

- **-o/-ovo** (-o« | -ov:o«): napr. *hardvérov-o* / *hardvér-ovo* (**hard-vér-ov-o«** | **hard-vér-ov:o«**), *marketingov-o* / *marketing-ovo* (**market-ing-ov-o«** | **market-ing-ov:o«**), *priestorov-o* / *priestor-ovo* (**prie-stor-ov-o«** | **prie-stor-ov:o«**).

Varianty sufixu **-e** (97 výskytov; päť rôznych variantov):

¹⁰ Prvé dve segmentácie majú deadjektívny pôvod: **teror-ist-ic:k-y** | **teror-ist:ic:k-y**.

¹¹ Prvé dve segmentácie majú deadjektívny pôvod: **psych-o-terap-eut:ic:k-y** | **psych-o-terap-eut:ic:k-y**.

¹² Prvé dve segmentácie majú deadjektívny pôvod: **teor-et:ic-k-y** | **teor-et:ic:k-y**.

¹³ Prvé dve segmentácie majú deadjektívny pôvod: **ved-ec-k-y** | **ved-ec:k-y**.

- **-e/-ne** (-e« | -n:e«): napr. *organizačn-e* / *organizač-ne* (**organ-iz:ač-n-e«** | **organ-iz:ač-n:e«**), *publikačn-e* / *publikač-ne* (**publik-ač-n-e«** | **publik-ač-n:e«**), *priemyseln-e* / *priemysel-ne* (**[prie]mysel-n-e«** | **[prie]mysel-n:e«**);

- **-e/-ove** (-e« | -ov:e«) (obyčajne v konkurencii s adverbiami so sufixom **-o/-ovo**): napr. *cenov-e* / *cen-ove* (**cen-ov-e«** | **cen-ov:e«**), *pohybov-e* / *pohyb-ove* (**po-hyb-ov-e«** | **po-hyb-ov:e«**), *vekov-e* / *vek-ove* (**vek-ov-e«** | **vek-ov:e«**);

- **-e/-ívne** (-e« | -e«): *selektívne* / *selekt-ívne* (**[se]lekt-ív:n-e«** | **[se]lekt-ív:n:e«**);

- **-e/-otne** (-e« | -e«): *zdravotn-e* / *zdrav-otne* (**zdrav-ot:n-e«** | **zdrav-ot:n:e«**);

- **-e/-ovne** (-e« | -e«): *účtovn-e* / *účt-ovne* (**[ú]čt-ov-n-e«** | **[ú]čt-ov:n:e«**).

2.1.3.2 Ostatné motiváty

Ostatné adverbialne motiváty sú raritné, ide o:

- **deadverbiálno-deverbatívnu motiváciu** (dve lexémy): *stát'* → (*stojacky*) → *postojacky* (**po-sto:j-a:č-k:y«** | **po-sto:j-a:č:k:y«**), *vedieť* → [*nevedomie*] → [*nevedomyj*] → (*nevedome*) → *nevedomky* (**ne-ved-om-k:y«** | **ne-ved-om:k:y«**);

- **deadverbiálno-deadjektívnu motiváciu** (jedna lexéma): *pomalý* → (*pomaly*) → *pomaličky* (**po-mal-ič:k:y«** | **po-mal-ič:k:y«**).

2.2 Trojmotivované lexémy

Trojmotivovaných lexém je celkovo 274. Sú to takmer výlučne substantíva (94,5 %) (preto im venujeme samostatnú pozornosť v časti 2.2.1), desať adverbii (3,6 %) a päť adjektív (1,8 %); porov. [19].

Z hľadiska miesta v slovtvornom rade dominujú jednotky na treťom stupni motivácie s viac než polovičným zastúpením (51,4 %), na štvrtom stupni s tretinovým zastúpením (33,6 %), ďalej pomenovania na piatom stupni (13,5 %) a na šiestom stupni (1,5 %); porov. [20].

[19] Trojmotivované lexémy – slovné druhy

slovný druh	počet	%	príklady
substantívum	259	94,5	<i>bryndziarstvo, klenotníctvo</i>
adverbium	10	3,6	<i>lobisticky, existencialisticky</i>
adjektívum	5	1,8	<i>empirický, diagnostický</i>
spolu	274		

[20] Trojmotivované lexémy – stupeň motivácie

stupeň motivácie	počet	%	príklady
3.	141	51,5	<i>aranžérstvo, dobytkárstvo</i>
4.	92	33,6	<i>bežkárstvo, drotárstvo</i>
5.	37	13,5	<i>nábytkárstvo, ochranárstvo</i>
6.	4	1,5	<i>citlivkárstvo, záhradkárstvo</i>
spolu	274		

2.2.1 Substantíva

Z celkového počtu trojmotivovaných substantív (274) dominuje deadjektívno-desubstantívno-desubstantívna motivácia typu *obuv* → (*obuvník*) → (*obuvnícky*) → *obuvníctvo* (71,0 %) a deadjektívno-desubstantívno-deverbálna motivácia typu *búriť* (*sa*) → (*burič*) → (*buričský*) → *buričstvo* (24,7 %). Týmto dvom typom venujeme pozornosť v samostatných sekciách (2.2.1.1 a 2.2.1.2).

Ostatné motivácie sú veľmi zriedkavé (menej ako 2,5 %; porov. tab. [20]):

- deadverbiálno-deadjektívno-desubstantívna motivácia: napr. *deň* → (*denný*) → (*denne*) → *denník*, *týždeň* → (*týždenný*) → (*týždenne*) → *týždenník*;
- deadjektívno-desubstantívno-deadjektívna motivácia: *hmotné* (*veci*) → (*hmotár*) → (*hmotársky*) → *hmotárstvo*, *zubný* (*lekár*) → (*zubár*) → (*zubársky*) → *zubárstvo*;
- deadjektívno-deverbálno-desubstantívna motivácia: *maškrtá* → (*maškrtiť*) → (*maškrtný*) → *maškrtník*;
- desubstantívno-desubstantívno-deverbálna motivácia: *prostituovať sa* → (*prostitúcia*) → (*prostitút*) → *prostitútka*.

[20] Motivanty trojmotivovaných substantív

motivanty	počet	%	príklady
adjektívum + substantívum + substantívum	184	71,0	<i>nábytkárstvo</i> , <i>bosoráctvo</i>
adjektívum + substantívum + verbum	64	24,7	<i>obranárstvo</i> , <i>rozbjáčačstvo</i>
adverbium + adjektívum + substantívum	6	2,3	<i>denník</i> , <i>večerník</i>
adjektívum + substantívum + adjektívum	3	1,2	<i>hmotárstvo</i> , <i>zubárstvo</i>
adjektívum + verbum + substantívum	1	0,4	<i>maškrtník</i>
substantívum + substantívum + verbum	1	0,4	<i>prostitútka</i>
spolu	259		

Najčastejšie ide o tret'ostupňové motiváty (52,5 %), štvrtostupňové motiváty (34,4 %) a motiváty na piatom stupni (11,6 %). Motiváty na šiestom stupni sú zastúpené okrajovo (1,5 %). Vyskytujú sa tri typy motivačných sekvencií:

- **A** → (**B**) → (**C**) → **D**, napr. *brašna* → (*brašnár*) → (*brašnársky*) → *brašnárstvo* (231 prípadov, t. j. 89,2 %);
- **A** → [**BX**] → (**C**) → (**D**) → **E**, napr. *tábor* → [*táboriť*] → (*táborník*) → (*tábornícky*) → *táborníctvo* (27 prípadov, t. j. 10,4 %);
- **A** → [**BX**] → [**CX**] → (**D**) → (**E**) → **F**, napr. *tlačiť* → [*tlač*] → [*knihtlač*] → (*knihtlačiar*) → (*knihtlačiar*sky) → *knihtlačiarstvo* (jeden prípad, t. j. 0,4 %).

2.2.1.1 Deadjektívno-desubstantívno-desubstantívne motiváty

Sekvencia *substantívum* → (*substantívum*) → (*adjektívum*) → *substantívum* odráža najmä polymotivovanosť abstraktných substantív s bezprostrednou deadjektívnou motiváciou a dvomi sprostredkovanými desubstantívnymi motiváciami, z ktorých jedno substantívum je často pomenovanie osoby a druhé substantívum

(iniciála) je pomenovanie neosoby, napr. *bavlna* → (*bavlnár*) → (*bavlnársky*) → *bavlnárstvo*: *bavlnársky* → *bavlnár-stvo* „bavlnárske odvetvie“, *bavlnár* → *bavlnár-stvo* „zamestnanie bavlnára“, *bavlna* → *bavln-árstvo* „dorábanie bavlny“; podobne *betonárstvo*, *brašnarstvo*, *obuvníctvo*, *cestárstvo*, *debnárstvo*, *dizajnérsťvo*.

Absolútne tu dominuje formant **-stvo** so svojimi variantmi (180 zo 183 prípadov) s hlavným infixom *ár/ar/iar* (130 jednotiek), ojedinelé sú formanty **-ina** a **-ika**:

- **-stvo/-árstvo/-arstvo/-iarstvo** (-stv-o | -ár:stv-o / -ar:stv-o / -iar:stv-o): napr. *modelár-stvo* / *modelár-stvo* / *model-árstvo* (**mod[el]-ár-stv-o** | **mod[el]-ár:stv-o**), *mliekar-stvo* / *mliekar-stvo* / *mliek-arstvo* (**mliiek-ar-stv-o** | **mliiek-ar:stv-o**), *nožiar-stvo* / *nožiar-stvo* / *nož-iarstvo* (**nož-iar-stv-o** | **nož-iar:stv-o**);

- **-tvo/-níctvo/-nictvo** (-stv-o | -ár:stv-o / -ar:stv-o / -iar:stv-o): napr. *zámoč-níc-tvo* / *zámoč-níc-tvo* / *zámoč-níctvo* (**zámoč-níc-tv-o** | **zámoč-níc:tv-o**), *plantáž-níc-tvo* / *plantáž-níc-tvo* / *plantáž-níctvo* (**plantáž-níc-tv-o** | **plantáž-níc:tv-o**);

- **-stvo/-ärenstvo/-arenstvo** (-stv-o | -ár:stv-o / -ar:stv-o / -iar:stv-o): napr. *plynáren-stvo* / *plynáren-stvo* / *plyn-ärenstvo* (**plyn-ár:en-stv-o** | **plyn-ár:en:stv-o**), *mliekáren-stvo* / *mliekáren-stvo* / *mliek-ärenstvo* (**mliiek-ar:en-stv-o** | **mliiek-ar:en:stv-o**);

- **-stvo/-érstvo** (-stv-o | -ér:stv-o): napr. *dizajnérsťvo* / *dizajnérsťvo* / *dizajn-érstvo* (**dizajn-ér-stv-o** | **dizajn-ér:stv-o**);

- **-tvo/-ovníctvo** (-tv-o | -ov:níc:tv-o): napr. *účtovník-tvo* / *účtovník-tvo* / *účt-ovníctvo* ([**ú]čt-ov-níc-tv-o** | [**ú]čt-ov:níc-tv-o** | [**ú]čt-ov:níc:tv-o**);

- **-stvo/-ierstvo** (-stv-o | -ier:stv-o): *hotelier-stvo* / *hotelier-stvo* / *hotel-ierstvo* (**hotel-ier-stv-o** | **hotel-ier:stv-o**);

- **-tvo/-áctvo** (-tv-o | -ác:tv-o): *bosorác-tvo* / *bosorác-tvo* / *bosor-áctvo* (**bo-sor-ác-tv-o** | **bosor-ác:tv-o**);

- **-stvo/-atérstvo** (-stv-o | -at:ér:stv-o): *štukatér-stvo* / *štukatér-stvo* / *štuk-atérstvo* (**štuk-at:ér-stv-o** | **štuk-at:ér:stv-o**);

- **-stvo/-enárstvo** (-stv-o | -en:ár:stv-o): *sklenár-stvo* / *sklenár-stvo* / *skl-enárstvo* (**skl-en:ár-stv-o** | **skl-en:ár:stv-o**);

- **-stvo/-čstvo** (-stv-o | -č:stv-o): *bacilonosič-stvo* / *bacilonosič-stvo* / *bacil-o-nosi-čstvo* (**bacil-o-nos-i:č-stv-o** | **bacil-o-nos-i:č:stv-o**);

- **-stvo/-útstvo** (-stv-o | -út:stv-o): *ľudožrút-stvo* / *ľudožrút-stvo* / *ľud-o-žr-útstvo* (**ľud-o-žr-út-stv-o** | **ľud-o-žr-út:stv-o**);

- **-stvo/-onárstvo** (-stv-o | -on:ár:stv-o): *protekciónár-stvo* / *protekciónár-stvo* / *protekci-onárstvo* ([**pro]tekc:i-on:ár-stv-o** | [**pro]tekc:i-on:ár:stv-o**);

- **-tvo/-ectvo** (-tv-o | -ec:tv-o): *kníhkupec-tvo* / *kníhkupec-tvo* / *kníh-kup-ectvo* (**kníh-kup-ec-tv-o** | **kníh-kup-ec:tv-o**);¹⁴

¹⁴ Pri lexémach *ľudožrútstvo*, *bacilonosičstvo*, *kníhkupectvo* sa dve motivácie (motivantom je centrála) týkajú derivácie, napr. *ľudožrút-sky* → *ľudožrút-stvo*, *ľudožrút* → *ľudožrút-stvo*, a tretia motivácia s infixálnym formantom je kompozičná (motivantom je iniciála), napr. *žrat' ľudí* → *ľud-o-žr-útstvo*.

- **-ina/-čina** (-in-a | -č:in-a): *baranč-ina* / *baran-čina* / *baran-čina* (**baran-č-in-a** | **baran-č:in-a**);
- **-čina/-árčina** (-č:in-a | -ár:č:in-a): *stolár-čina* / *stolár-čina* / *stol-árčina* (**stol-ár-č:in-a** | **stol-ár:č:in-a**);
- **-ika/-istika** (-ik-a | -ár:č:in-a): *kanoistik-a* / *kanoist-ika* / *kano-istika* (**kano-ist-ik-a** | **kano-ist:ik-a**).

2.2.1.2 Deadjektívno-desubstantívno-deverbálne motiváty

Sekvencia *verbum* → (*substantívum*) → (*adjektívum*) → *substantívum* sa tak tiež týka najmä abstrákt, ktoré vyjadrujú vlastnosť, vzťah k substancii (osobe a neosobe) a činnostný význam, napr. *aranžovať* → (*aranžér*) → (*aranžérsky*) → *aranžérstvo*: *aranžérsky* → *aranžérstvo* „aranžérska práca“, *aranžér* → *aranžérstvo* „zamestnanie/činnosť aranžéra“, *aranžovať* → *aranž-érstvo* „aranžovanie“. Okrajovo sa vyskytujú konkrétna, pomenovania osôb (*hriešnik*, *klebetník*, *dôverník*) a neosôb (*obalovina*, *zábavník*, *odkazovač*).

Pri abstraktách (58 prípadov zo 64 polymotívátov v tejto sekvencii) sa výlučne používa sufix **-stvo/-tvo**, pri konkrétnach sú to sufixy **-ík/-ik**, **-ač**, **-ina**:

- **-stvo/-anstvo** (-stv-o | -an:stv-o): *ožran-stvo* / *ožran-stvo* / *ožr-anstvo* (**o-žr-an-stv-o** | **o-žr-an:stv-o**);
- **-stvo/-ánstvo** (-stv-o | -án:stv-o): *intrigán-stvo* / *intrigán-stvo* / *intrig-ánstvo* (**intrig-án-stv-o** | **intrig-án:stv-o**);
- **-stvo/-antstvo** (-stv-o | -ant:stv-o): *ignorant-stvo* / *ignorant-stvo* / *ignor-antstvo* (**ignor-ant-stv-o** | **ignor-ant:stv-o**), *kolaborant-stvo* / *kolaborant-stvo* / *kolabor-antstvo* (**[ko]labor-ant-stv-o** | **[ko]labor-ant:stv-o**);
- **-stvo/-árstvo/-iarstvo** (-stv-o | -ár:stv-o / -iar:stv-o): *obranár-stvo* / *obranár-stvo* / *obran-árstvo* (**o-bran-ár-stv-o** | **o-bran-ár:stv-o**), *mráz-iarstvo* / *mráz-iarstvo* (**mráz-iar-stv-o** | **mráz-iar:stv-o**);
- **-stvo/-átorstvo** (-stv-o | -át:or:stv-o): *arizátor-stvo* / *arizátor-stvo* / *ariz-átorstvo* (**ar-iz:át-or-stv-o** | **ar-iz:át:or-stv-o**), *imitátor-stvo* / *imitátor-stvo* / *imit-átorstvo* (**imit-át-or-stv-o** | **imit-át:or-stv-o**);
- **-stvo/-covstvo** (-stv-o | -c:ov:stv-o): *darcov-stvo* / *darcov-stvo* / *dar-covstvo* (**dar-c:ov-stv-o** | **dar-c:ov:stv-o**), *zradcov-stvo* / *zradcov-stvo* / *zrad-covstvo* (**zrad-c-ov:stv-o** | **zrad-c:ov:stv-o**);
- **-stvo/-čstvo** (-stv-o | -č:stv-o): *rozbičaj-stvo* / *rozbičaj-stvo* / *rozbičaj-čstvo* (**roz-bí:j-a:č-stv-o** | **roz-bí:j-a:č:stv-o**), *burič-stvo* / *burič-stvo* / *buri-čstvo* (**bur-i:č-stv-o** | **bur-i:č:stv-o**);
- **-stvo/-enkárstvo** (-stv-o | -en:k:ár:stv-o): *chválenkár-stvo* / *chválenkár-stvo* / *chvál-enkárstvo* (**chvál-en:k:ár-stv-o** | **chvál-en:k:ár:stv-o**);
- **-stvo/-enstvo** (-stv-o | -en:stv-o): *poraden-stvo* / *poraden-stvo* / *porad-enstvo* (**po-rad-en-stv-o** | **po-rad-en:stv-o**);
- **-stvo/-érstvo** (-stv-o | -ér:stv-o): *aranžér-stvo* / *aranžér-stvo* / *aranž-érstvo* (**aranž-ér-stv-o** | **aranž-ér:stv-o**), *cizelér-stvo* / *cizelér-stvo* / *cizel-érstvo* (**cizel-ér-stv-o** | **cizel-ér:stv-o**);

- **-stvo/-iarenstvo** (-stv-o | -iar:en:stv-o): *mrziaren-stvo* / *mrziaren-stvo* / *mraz-iarenstvo* (**mraz**-iar:en:stv-o | **mraz**-iar:en:stv-o);
- **-stvo/-orstvo** (-stv-o | -or:stv-o): *cenzor-stvo* / *cenzor-stvo* / *cenz-orstvo* (**cenz**-or:stv-o | **cenz**-or:stv-o);
- **-stvo/-ošstvo** (-stv-o | -oš:stv-o): *bifľoš-stvo* / *bifľoš-stvo* / *bifľ-ošstvo* (**bifľ**-oš:stv-o | **bifľ**-oš:stv-o), *žgrloš-stvo* / *žgrloš-stvo* / *žgrl-ošstvo* (**žgrl**-oš:stv-o | **žgrl**-oš:stv-o);
- **-stvo/-teľstvo** (-stv-o | -teľ:stv-o): *zberateľ-stvo* / *zberateľ-stvo* / *zberateľ-stvo* (**z-ber**-a:teľ:stv-o | **z-ber**-a:teľ:stv-o);
- **-stvo/-únstvo** (-stv-o | -ún:stv-o): *chvastún-stvo* / *chvastún-stvo* / *chvastúnstvo* (**chvast**-ún:stv-o | **chvast**-ún:stv-o);
- **-tvo/-ictvo** (-tv-o | -ic:tv-o): *básnic-tvo* / *básnic-tvo* / *básn-ictvo* (**bás**-n-ic:tv-o | **bás**-n-ic:tv-o);
- **-tvo/-nictvo** (-tv-o | -níc:tv-o): *pochlebníc-tvo* / *pochlebníc-tvo* / *pochlebníc-tvo* (**po-chleb**-níc:tv-o | **po-chleb**-níc:tv-o), *príživníc-tvo* / *príživníc-tvo* / *príživníc-tvo* (**prí-ži**-v-níc:tv-o | **prí-ži**-v-níc:tv-o);
- **-tvo/-ectvo** (-tv-o | -ec:tv-o): *herec-tvo* / *herec-tvo* / *her-ectvo* (**her**-ec:tv-o | **her**-ec:tv-o), *strellec-tvo* / *strellec-tvo* / *strel-ectvo* (**strel**-ec:tv-o | **strel**-ec:tv-o);
- **-ík/-ník** / **-ík/ník** (-ík-ø | -n:ík-ø / -ík-ø | -n:ík-ø): *klebetn-ík* / *klebet-ník* / *klebet-ník* (**klebet**-n-ík-ø | **klebet**-n:ík-ø), *hriešn-ík* / *hrieš-ník* / *hrieš-ník* (**hrieš**-n-ík-ø | **hrieš**-n:ík-ø);
- **-ač/-ovač** (-a:č-ø | -n:ík-ø): *odkazov-ač* / *odkaz-ovač* / *odkaz-ovač* (**od-kaz**-ov-a:č-ø | **od-kaz**-ov-a:č-ø);
- **-ina/-ovina** (-in-a | -ov:in-a): *obalov-ina* / *obal-ovina* / *obal-ovina* (**o-bal**-ov-in-a | **o-bal**-ov:in-a).

2.3 Štvormotivované lexémy

Štvormotivovaných lexém je len šesť. Sú to štyri substantíva (všetko abstraktá s formantom *-stvo*), jedno adjektívum a jedno adverbium:

- deadjektívno-desubstantívno-desubstantívno-deverbálna motivácia: *ilustrovat'* → (*ilustrácia*) → (*ilustrátor*) → (*ilustrátorský*) → *ilustrátorstvo*: slovotvorná štruktúra: *ilustrátor-stvo* / *ilustrát-orstvo* / *džban-átorstvo*; morfematická štruktúra: **ilustr**-át-or:stv-o | **ilustr**-át:or:stv-o | **ilustr**-át:or:stv-o; *rebelovať* → (*rebélia*) → (*rebelant*) → (*rebelantský*) → *rebelantstvo*: slovotvorná štruktúra: *rebelant-stvo* / *rebel-antstvo*; morfematická štruktúra: **rebel**-ant:stv-o | **rebel**-ant:stv-o; *špehovať* → (*špeh*) → (*špehúň*) → (*špehúnsky*) → *špehúnstvo*: slovotvorná štruktúra: *špehúň-stvo* / *špeh-únstvo*; morfematická štruktúra: **špeh**-ún:stv-o | **špeh**-ún:stv-o;
- deadjektívno-desubstantívno-desubstantívno-desubstantívna motivácia: *džbán* → (*džbánok*) → (*džbankár*) → (*džbankársky*) → *džbankárstvo*: slovotvorná štruktúra: *džbankár-stvo* / *džbank-árstvo* / *džban-kárstvo*; morfematická štruktúra: **džban**-k-ár:stv-o | **džban**-k:ár:stv-o | **džban**-k:ár:stv-o;

- deadjektívno-desubstantívno-desubstantívno-desubstantívna motivácia: *em-píria* → (*empirizmus*) → (*empirik*) → (*empirický*) → *empiricky*: slovotvorná štruktúra: *empirick-y* / *empiric-ky* / *empir-icky*; morfematická štruktúra: **empir-ic-k-y**« | **empir-ic:k-y**« | **empir-ic:k:y**«;

- desubstantívno-desubstantívno-deverbálno-desubstantívna motivácia: *prog-nóza* → (*prognózovať*) → (*prognostika*) → (*prognostik*) → *prognostický*: slovotvorná štruktúra: *prognostic-ký* / *prognost-ický*; morfematická štruktúra: **pro-gnost-ic-k-y** | **pro-gnost-ic:k-y**.

3. ZÁVERY

Výlučný jedno-jednoznačný slovotvorný vzťah medzi motivantom a motivátom neexistuje. Hoci polymotivácia je v porovnaní s monomotiváciou v menšine (92,7 % : 7,3 %, resp. 87,9 % : 12,1 %) ¹⁵, ide o jazykovo-komunikačný fakt. Slovo-tvorný význam niektorých slov môže byť interpretovaný viacerými spôsobmi (vo vzťahu k viacerým motivantom).

Viacnásobná motivácia pritom nemusí, ale môže mať vplyv na variantnosť morfematickej segmentácie. Polymotivované variantne segmentované lexémy tvoria približne jednu tretinu (36,7 %) z celkového počtu polymotivovaných lexém a dve tretiny (67 %) z celkového počtu variantne segmentovaných lexém. To značí, že nie každá variantne segmentovaná lexéma je slovotvorne polymotivovaná a zároveň nie každá slovotvorne polymotivovaná lexéma je aj variantne segmentovaná.

V skúmanom súbore 1 762 polymotivovaných a zároveň variantne segmentovaných lexém, ktoré čerpáme zo štvrtého, nateraz nepublikovaného vydania Slovníka koreňových morfém slovenčiny (Sokolová et al.), sa nachádzajú dvojmotivované (84,1 %), trojmotivované (15,6 %) a štvormotivované jednotky (0,3 %). V týchto prípadoch uvažujeme o slovotvorne (t. j. polymotivačne) podmienených variantoch sufixov.

Zastúpenie variantne segmentovaných polymotivátov závisí od počtu motivátov. Platí zákonitosť, podľa ktorej počet jednotiek so zvyšujúcou sa polymotiváciou klesá a zároveň stúpa zastúpenie variantnej segmentácie slovotvorných formantov v tejto skupine. Z celkového počtu dvojmotivovaných lexém (4 509) sa variantnou segmentáciou vyznačuje 32,9 % jednotiek, z celkového počtu trojmotivovaných lexém (281) sa variantnou segmentáciou vyznačuje 97,5 % jednotiek. Štvormotivo-vané lexémy, ktorých je spolu len šesť, sú všetky variantne segmentované. Celkovo

¹⁵ Vzťah medzi monomotiváciou a polymotiváciou v skúmanom súbore uvádzame prostredníctvom dvoch číselných pomerov. Keďže polymotivácia sa môže realizovať až pri pomenovaniach stojacich minimálne na druhom stupni motivácie, pre plastickejšie porovnanie zastúpenia mono- a polymotivácie navyše uvádzame aj pomer medzi mono- a polymotiváciou v skupine pomenovaní stojacich na druhom až siedmom motivačnom stupni (87,9 % : 12,1 %). Tu je pomer, pravdaže, vyrovnanější, z čoho vyplýva, že ak zoberieme do úvahy prípady, kde k polymotivácii môže dôjsť, vyskytuje sa vo viac ako desatine motivačných vzťahov (Ološtiak – Gogová – Genči, 2015, s. 428).

jednoznačne dominujú dva segmentačné varianty (96,7 %). Tri a štyri varianty sú ojedinelé (spolu 3,3 %).

Z hľadiska slovných druhov sa morfeematicky variantná polymotivácia najviac týka substantív (48,6 % z celkového počtu polymotivátov), ďalej adverbii (32,3 %), adjektív (18,8 %), raritne verb (0,2 %; tri prípady) a jednej partikuly (0,06 %). Najviac zastúpená je polymotivačná sekvencia $A \rightarrow (B) \rightarrow C$; *aerodynamika* $\rightarrow$ (*aerodynamický*) $\rightarrow$ *aerodynamicky* (71,3 %), ďalej $A \rightarrow (B) \rightarrow (C) \rightarrow D$; *cín* $\rightarrow$ (*cinár*) $\rightarrow$ (*cinársky*) $\rightarrow$ *cinárstvo* (13,8 %) a $A \rightarrow [BX] \rightarrow (C) \rightarrow D$; *atletika* $\rightarrow$ [*atlét*] $\rightarrow$ (*atletický*) $\rightarrow$ *atleticky* (12,2 %), ktoré spolu dosahujú 97,4 %.

Hoci slovotvorná a morfeematická štruktúra nie sú navzájom bezprostredne či jednostranne závislé, nemožno tvrdiť ani opak, t. j. že ide „dva rôzne svety“. Dôkazom toho je aj fakt, že morfeematická štruktúra slovotvorne motivovaného slova môže byť premenlivá aj v nadväznosti na dynamiku slovotvorných vzťahov.

Bibliografia

BOSÁK, Ján: Východiská segmentácie slovných tvarov. In: Jazykovedný časopis, 1977a, roč. 28, č. 1, s. 32 – 38.

BOSÁK, Ján: Morfémy a submorfy. In: Jazykovedné štúdie. 13. Ružičkov zborník. Red. J. Horecký. Bratislava: Veda 1977b, s. 45 – 51.

BOSÁK, Ján: Obsahová a výrazová stránka segmentácie slovných tvarov. In: Jazykovedný časopis, 1980a, roč. 31, č. 1, s. 115 – 119.

BOSÁK, Ján: Z analýzy sufixálnych morfémy. In: Jazykovedné štúdie. 15. Horeckého zborník. Red. J. Ružička. Bratislava: Veda 1980b, s. 43 – 46.

BOSÁK, Ján: Analýza nemotivovaných segmentov pri adjektívach. In: Slovenská reč, 1980c, roč. 45, č. 4, s. 206 – 213.

BOSÁK, Ján: Asémantické prvky v štruktúre slova. In: Jazykovedné štúdie. 16. Materiály z vedeckej konferencie o sémantike (Smolenice, 14. – 17. januára 1980). Red. J. Ružička. Bratislava: Veda 1981, s. 193 – 196.

BOSÁK, Ján: Morfeematické reminiscencie. In: Človek a jeho jazyk. 1. Jazyk ako fenomén kultúry. Na počesť profesora Jána Horeckého. Red. K. Buzássyová. Bratislava: Veda 2000, s. 339 – 347.

BOSÁK, Ján: Morfémy a morfeematika v morfológických opisoch. In: Tradícia a perspektívy gramatického výskumu na Slovensku. Ed. M. Šimková. Bratislava: Veda 2003, s. 49 – 52.

BOSÁK, Ján – BUZÁSSYOVÁ, Klára: Východiská morfémovej analýzy. (Morfeematika. Slovotvorba.) Jazykovedné štúdie XIX. Bratislava: Veda 1985. 134 s.

FURDÍK, Juraj: O slovotvorných príponách s gramatickou funkciou. In: Slovenská reč, 1967, roč. 32, č. 6, s. 342 – 345.

FURDÍK, Juraj: Slovenská slovotvorba (teória, opis, cvičenia). Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004. 200 s.

HORECKÝ, Ján: Morfeematická štruktúra slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1964. 196 s.

HORECKÝ, Ján – BUZÁSSYOVÁ, Klára – BOSÁK, Ján et al.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. Bratislava: Veda 1989. 436 s.

IVANOVÁ, Martina: Teoreticko-metodologické otázky Prípravy tretieho vydania Slovníka koreňových morfém slovenčiny. In: Od morfém ku komplexným slovám a ich paradigmám. Výraz, význam, funkcia. Eds. L. Sisák – M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013, s. 90 – 100.

NÁBĚLKOVÁ, Mira: Vztahové adjektiva v slovenčine. (Funkčno-sémantická analýza desubstantívnych derivátov.) Bratislava: Veda 1993. 208 s.

OLOŠTIAK, Martin – GIANITSOVÁ-OLOŠTIAKOVÁ, Lucia: Formálno-procesuálne aspekty slovotvornej motivácie. In: Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015, s. 207– 308.

OLOŠTIAK, Martin – GOGOVÁ, Eva – GENČI, Ján: Lexikálnoparadigmatické aspekty slovotvornej motivácie. In: Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Ed. M. Ološtiak. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015, s. 407 – 480.

OLOŠTIAK, Martin – GENČI, Ján – REŠOVSKÁ, Soňa: Retrográdny morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015. 466 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava: Teoretické zásady morfematického spracovania slovenčiny. In: Sokolová, M. et al.: Morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999, s. 9 – 56.

SOKOLOVÁ, Miloslava – MOŠKO, Gustáv – ŠIMON, František – BENKO, Vladimír: Morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999. 531 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morfém slovenčiny. 3., dopl. a uprav. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove 2012. 690 s.

SOKOLOVÁ, Miloslava – OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina et al.: Slovník koreňových morfém slovenčiny. 4., dopl. a uprav. vyd. Rukopis.

ŠIKRA, Juraj: Derivačné vzťahy spôsobových a zreteľových adverbií a adjektív. In: Slovenská reč, 1988, roč. 53, č. 3, s. 129 – 139.

VOJTEKOVÁ, Marta: Onomaziologické kategórie adjektívnych derivátov v slovenčine a poľštine (adjektívne deriváty z predložkových konštrukcií). In: Dialog kultur VII. Materiály mezinárodní vědecké konference Hradec Králové, 22.-23. ledna 2013. Hradec Králové: Garamon 2013, s. 157 – 165.

VOJTEKOVÁ, Marta: Desubstantívne adjektiva v slovenčine a poľštine. In: Słowiański dialog kulturowy. Studia leksykalne i gramatyczne. Eds. W. Śliwiński – G. Olchowa – A. Račáková. Banská Bystrica: Belianum 2014, s. 152 – 173.

VOJTEKOVÁ, Marta: Slovenské a poľské adjektívum z aspektu slovotvornej motivovanosti. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2016. 179 s.